AKİS

HAFTALIK AKTUALİTE DERGİSİ

FİYATI : 1 LİRA
19 MART 1965

Hükümetin

basiretsizliği

yüzünden...

TÜRKİYEDE İLK İŞÇİ KANI DÖKÜLDÜ

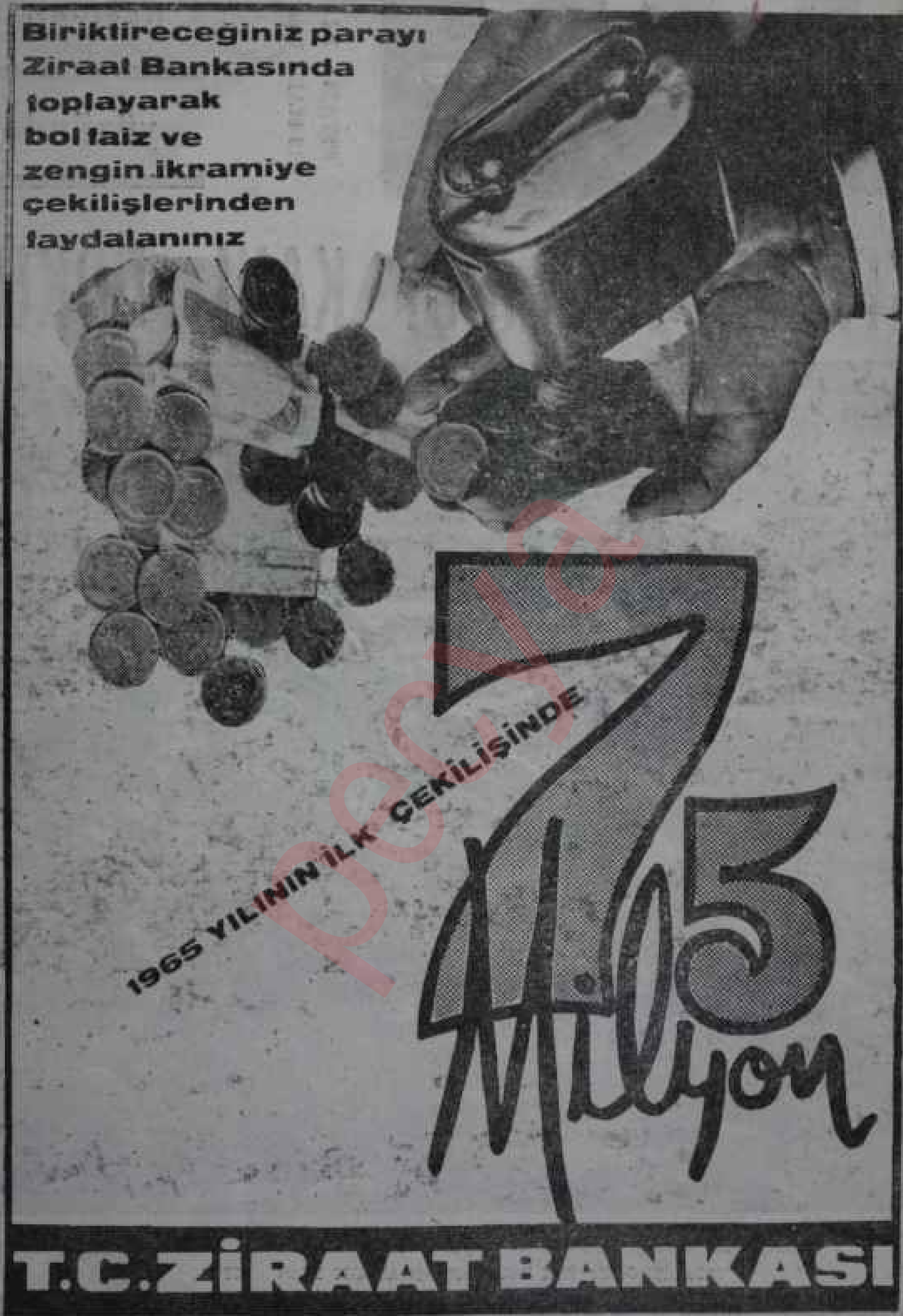

ZONGULDAKTA VURULAN İŞÇİNİN CENAZESİ KALDIRILIYOR

KOALİSYONUN İLK İMTİHANDAN ALDIĞI NOT: SIFIR

Zonguldaka giden AKİS Muhabiri

Teoman Erel yazıyor

(Basın A: 1454) — 177

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE DERGİSİ

Sayı: 561 Cilt: XXXII Yıl. 11

Sahibi ve Başyazarı
Metin Toker

Yazı İşleri Müdürü
Y. Yüksel Erdem

Bu sayıda Yazı Kurulu
İç Haberler Kısmı: Kurtul Altuğ, Güneri Civaoğlu, Teoman Erel. Egemen Bostancı (İstanbul) Seyfi Özgenel (İzmir) — Dış Haberler Kısmı : Halûk Ülman - Magazin Kısmı : Jale Candan, Tüli Sezgin, Bihin Anter. Hüseyin Korkmazgil Radyo: Mahmut T. Öngören — Sinema: Nijat Özön — Sanat: Hikmet Şimşek -- Tiyatro: Naciye Fevzi, Lûtfi Ay

Resim
Ali Parmakerli

Fotoğraf
T.H.A.
Hüseyin Ezel
Erdoğan Çiftler

Klişe
Birlik Klişe Atölyesi
Tel : 11 70 15

Yazı işleri
Rüzgarlı Sokak No 15/2
Tel: 11 89 92
P.K. 582

İdare
Rüzgarlı Sokak No: 15/1
Tel: 10 61 96

Abone Şartları
3 aylık (12 nüsha) 10.00 lira
6 aylık (25 nüsha) 20.00 lira
1 senelik (52 nüsha) 40.00 lira

İlân şartları
Santimi 20 lira
3 renkli arka kapak 1500 lira

AKİS Basın Ahlâk Yasasına uymayı taahhüt etmiştir

Dizildiği yer
Rüzgarlı Matbaa

Basıldığı yer
Hürriyet Matbaası
Ankara

Basıldığı tarih :
18.3.1965

Kendi Aramızda

İsmet İnönü ve Metin Toker

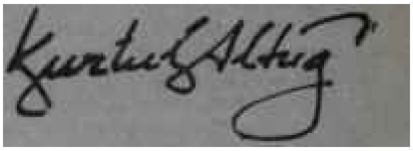
10 yıl hikâyesi hazırlanıyor

Geçen hafta bu sütunlarda verdiğimiz haber bütün yurtta derin bir ilgi yaratmıştır. AKİS'in 3 Nisan tarihini taşıyacak olan 563. sayısından itibaren başlayacağımız yazı serisi gerçekten Türkiyenin 10 yıllık belki de en önemli devrini aydınlatacak vesika mahiyetini taşıyacaktır. Metin Toker tarafından, vaktinde tutulmuş notlarından hazırlanan "İsmet Paşayla 10 Yıl" serisi 1954 ile 1964 arasındaki devreye ışık tutacaktır. Metin Toker seriyi üç kısma ayırmıştır: 1954 seçimleriyle 1957 seçimleri arasındaki devre, 1957 seçimleriyle 1960'ın 27 Mayısı arasındaki devre ve 27 Mayıs 1960 ile İnönünün Başbakanlıktan ayrıldığı güne kadar uzanan devre. Metin Toker şimdi, bizzat İsmet İnönünün yardımlarından da faydalanarak AKİS okuyucularının ilgiyle takip edeceği yazılarını hazırlamaktadır. Okuyucularımızın bu seriyi başından itibaren ve eksiksiz, aksaklık olmadan takip edebilmeleri için almış olduğumuz tedbirler iç sayfalarımızda anlatılmaktadır.

Bu hafta memleket bir hadisenin akisıleriyle çalkandı: Zonguldak Hadiseleri. Hadiselerin patlak verdiği gün bir AKİS muhabiri, Teoman Erel Zonguldaktaydı ve kelimenin gazetecilik manasıyla meseleye el koymuştu. Teoman Erel bir kaç gün önce radyoda da ilk intibalarını anlatmıştır.

AKİS'in bu sayısının geniş bir kısmı bu son derece ilgi çekici hadisenin bilinmeyen, yahut bilindiği halde başka türlü gösterilen tafsilâtına ayrılmıştır. Teoman Erel tarafından hazırlanan bu yazı Zonguldakta gerçekte olup bitenleri AKİS okuyucularının gözlerü önüne serecektir

Saygılarımızla

A K İ S
HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

Yıl: 11 Sayı: 561 19 Mart 1965 Cilt: XXXII

YURTTA OLUP BİTENLER

Millet

Yeni moda

Zonguldak Hadiselerinin çıkmasından sonra çok kimse, yayınlanan bir tebliğ ve Başbakan Suat Hayri Ürgüplünün Meclisteki sözlerinin bir kısmı karşısında hayrete düşmekten kendilerini alamamışlardır. Hadiselerin akabinde Başbakan kendi koalisyonuna dahil partilerin ve Muhalefetin liderlerini Başbakanlığa davet ederek meseleyi anlatmıştır.

İşin buraya kadar olanı normaldir ve Başbakanın bu zahmeti ihtiyar etmesi memnunluk vericidir. Ancak görüşmelerden sonra, liderlerin alınan tedbirleri tasvip ettiği bildirilmiştir. Halbuki Muhalefet Lideri bir gün sonra yaptığı açıklamada, nazik bir şekilde, bir tasvibin veya tasvipsizliğin bahis konusu olmadığını, toplantının bir "bilgi verme toplantısı" mahiyeti taşıdığını bildirmiştir. Bu, hareketi normal hudutları içine sokmaktır. Gerçekten de bir Başbakanın siyasi parti liderlerine bilgi vermesinde şa--ılacak bir taraf yoksa da onların tasvibini böyle bir zabıta meselesinde almak istemesi kendine güvensizliğin ve daha fenası devlet idaresine yeni bir moda getirmek istenmesinin delilidir.

Koalisyon partileri, liderlerinden müteşekkil, yani Bakanların üstünde bir süper komite kurmuşlardır. Bir çok meselenin bu komitede görüşülmesini kararlaştırmışlardır. Şüphe yok ki Bakanlar bu süper komiteye dahil olan liderlerinin etkisini daima üzerlerinde hissedeceklerdir. Eğer liderlerin tamamı Hükümet üyesi bulunsaydı kuruluşun garipsenecek tarafı olmazdı. Ama sayın büyüklerin üç tanesi, hem de Ahmet Oğuz istisna edilirse en konuşkanları Kabinenin dışındadırlar. O itibarla tamamili sorumsuz bir mevki işgal etmektedirler. Bunların bir nevi denetleme ve direktif verme görevi yapmaları hemen herkes tarafından Anayasaya aykırı bulunmuştur.

Suat Hayri Ürgüplü
Vay benim köse sakalım

Zonguldak Hadiselerinden sonra Başbakan' Ürgüplü ve Koalisyon liderleri bu komiteye Muhalefet Lideri İsmet İnönüyü de dahil etmeye kalkışmışlardır. Bunun hiç bir mânası yoktur ve nitekim daima "nizamcı" olmuş bulunan İsmet İnönü de tertibi garipsediğini beyanatıyla ortaya koymuştur.

Bugün, Meclis karşısında sorumlu bir Hükümet vardır. Bu Hükümet her hangi bir meselede karar almak ve bunu tatbik etmek yetkisine sahiptir. Hükümetin icraatı Meclisce denetlenecektir. Bunun dışında bir başka denetleme organının kurulmasına ve sorumluluğun paylaşılmasına çalışılmasına Anayasa cevaz vermemektedir. Bir noktayı tekrar etmekte belki fayda vardır: Başbakanın siyasi partilerin liderlerine önemli meseleler hakkında bilgi vermesi de onların fikirlerini sorması da iyidir. Tuhaf olan bu toplantıların tasvipten veya ademi tasvipten bahseden tebliğlerle sonuçlanmasıdır. Hükümet, icraatın sorumluluğunu taşımakla mükelleftir. Her halde istişari toplantılarla bu sorumluluğun ortadan kalktığını kimse kabul etmeyecektir.

Açıklık ile alaturka kurnazlığın birbirinden ayrılmasında zaruret vardır.

işçiler

Anlıyana sivrisinek saz

(Kavaktaki olay)

Geçen hafta Salıyı Çarşambaya bağlıyan gece, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Mehmet Turgutun telefonu çaldı. Arayan, Zonguldak Valisi Fuat Kadıoğlu idi. Sesi heyecandan titreyen Vali Ereğli Kömürleri İşletmesinin bağlı bulunduğu Bakanlığın başındaki bu genç politikacıya durumu anlattı: Karadon bölgesinde başlıyan kanunsuz grev bütün havzaya yayılma istidadı gösteriyordu. Zonguldaktaki Emniyet kuvvetlerinin yetmemesi ihtimali çok kuvvetliydi. Hükümetin süratle meseleye el koymasının zamanı gelmişti. Eğer tedbir gecikirse olaylar çok vahim bir istikamet alacaktı.

Vali sözlerini şöyle tamamladı:

"— Emniyet tedbirlerinden ayrı olarak, psikolojik tedbirler de faydalı olacaktır. Meselâ, eğer mümkünse, sayın Genel Kurmay Başkanı ve yüksek rütbeli subaylarla mesele ile ilgili birkaç Bakan bölgeye gelirler, işçilerin dertlerini dinleyip, nasihat ederlerse mesele daha da süratle halledilebilir."

Bu izahat ve taleplere, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Mehmet Turgut, incecik sesi ve müstehzi edasıyla şu cevabı verdi:

"— Bir kanunsuz grev için bu kadar alâyiş fazla değil mi?"

Hükümet Etme Sanatı

Metin TOKER

Yeni Hükümetin karşısına bir mesele çıktı. Bu meselenin, zamanında tedbir alınırsa, büyütülecek bir tarafı yoktur. Zonguldakta kanunsuz bir grev teşebbüsüne girişildi. Memlekette son üçbuçuk yıllık İnönü Hükümetleri zamanında grev hakkı, işçi ve işveren münasebetleri belirti sınırlar içine sokulmuştur. İdarenin otoritesi de mevcuttur ve Ürgüplü Hükümeti anarşi içinde bir memleket değil, aksine, oturmuş bir devlet devralmıştır. Bu devlette, bir takım kimseler ne söylerlerse söylesinler, hükümet kuvvetleri istisnasız her hareketi, gerektiği gibi bastırmak kudretine sahiptirler.

Buna rağmen. Zonguldakta hükümet etme sanatı itibariyle IV. Koalisyonun aldığı not bir sıfırdan ibarettir. Bu ilk imtihanda, hem de pek basit imtihanda yapılabilecek en kötü şey yapılmış, birbirinin zıddı bulunan panik ile umursamazlık sırayla Hükümete hakim olmuş ve sonda askerle işçi karşı karşıya bırakılmıştır. Askerle işçinin karşı karcıya bırakılmasının orada ve burada nasıl neticeler verdiği hatırlanacak olursa istenilmeksizin girişilen maceranın bütün tehlikesi süratle sözler önünde belirir. İnönü Hükümetleri fiilen askeri iki defa kullanmışlardır: 22 Şubat ve 21 Mayıs akşamları. Banlar, hükümet darbesi teşebbüsü akşamlarıdır. Asker, serinkanlı idarelerde ancak böyle ahvallerde kullanılır. Yoksa, gösteri yapan öğrenciler üzerine asker sevkedildiği zaman ne netice verdiği bundan beş yıl önce ortaya çıkmıştır, işçi üzerine asker göndermenin büyük tehlikesi ise herkesin malûmudur. Askerî kuvvetler her zaman oynanılmadı caiz bir oyuncak değildir.

Halbuki bu memleket, şu son üçbuçuk yıl ilginde çeşitli hadiseyle karşıkarşıya kalmıştır. Bilhassa 1961 seçimlerinden sonra, Parlamento kurulup Hükümet millet işlerine el koyduğunda bir takım kuvvetler harekete geçmişlerdir. Ankarada yalınayak işçilerin koşar adım yaptıkları bir yürüyüş bu satırların yazıldığı odanın pencereleri altından başlamıştır. Bu yalınayak işçiler sefaletlerinin ve ıstıraplarının tablosunu bütün Atatürk Bulvarı boyunca Başkenti ilerin gözleri önüne sermişlerdir. Çeşitli öğrenciler, bilhassa Üniversitelere giremeyenler Başbakanlığın önünde, gösteriler tertiplemişlerdir. Başka işçiler Meclisin önüne kadar gitmişlerdir. Taksi şoförlerinin klâksonlu ve dolmuş şoförleriyle kavgalı sokak hareketi Ankarada hadiseler yaratmıştır. Düşünmek lâzımdır: Bunlar hep Başkentte olmuştur. Grev hakkı verildiklen sonra bir kaç kanunsuz greve hükümet müdahaleci gerekmiştir. Meşhur Kavel bunlardan bir tanesidir. Nihayet sokak nümayişleri, karışıklıklar bazen askeri kuvvetlerin vasiyet almasını gerektirmiştir. Galeyana gelen kütlelere karşı bir takım binaları askeri kuvvetlerle savunmak lüzumu hasıl olmuştur. Ama bunların hiç birinde bu kuvvetleri kullanmaya kadar iş götürülmemiştir ve zaten bunların ortaya çıkarıldığı zamanlar da pek nadir olmuştur. Daha ziyade polis emniyet tedbirleriyle yetinmiş bir taşmaya karşı hazırlıklı bulunmuştur. Her halde, 22 Şubat ve 21 Mayıs akşamlarının haricinde askere hiç kime ateş emri vermemiştir.

Yan sayfalarda, hadiselerin patlak verdiği gün Zonguldağa gönderdiğimiz arkadaşımızın anlattığı hikayeyi bulacaksınız. Tamamile objektif bir görüşte nakledilen bu hikâyenin ortaya serdiği birinci gerçek boşuboşuna kan dökülmüş bulunduğudur. Bu, hükümet etme sanatının bir başka marifet olduğunun ve sorumsuz meddahların sözcü kesildikleri bir sistemin Hükümet düşürmeye yetse de memleket idare etmeye yetmediğinin delilini teşkil etmiştir- Türkiye bugün daha başka ve çok daha karışık meselelerle karşı karşıyadır. Bunların içinde harp ve barışın bahis konusu bulunduğu milletlerarası hadiseler de vardır. Memleketin dahilinde öyle kuvvetler teşekkül etmiştir ki bunların birbirleriyle münasebetlerinin tanzimi dahi büyük meharete, tecrübeye, inceliğe ihtiyaç hissettirmektedir. Bütün bunların üstünde, bâr otorite de şarttır. Bir otorite ki ellerine tedbir alma yetkisi verilen kimseleri kontrol etmeye yetsin. Zira bu kimseler belirli kir görev yapmakla mükelleftirler. Bu görevin sınırı idareciler ve sorumlu devlet adamları tarafından çizilecektir.

Yeni Hükümetin ilk karşılaştığı basit Zonguldak Hadisesi, daha İktidarın kuruluşu günlerinde beliren ve bu sütunlarda ifade edilen endişeleri dağıtmamıştır. Onları kuvvetlendirmiştir. Şimdi, bu beceriksizliğin kimler tarafından ne şekilde istismar edildiği görülüyor. Türkiye, şu veya bu heves neticesi tecrübe tahtası yapılacak bir memleket değildir. Tuzu kuru olan beldeler kendilerini böyle bir lükse elverişli sayabilirler. Türkiyenin tuzu henüz kurumamıştır. Aksine, demokratik sistem, huzur, sükûnet hep devamlı dikkat ve itina ister haldedir. Büyük bir sosyal mesele olan işçi dâvaları en çetin merhalelerini hep bu dikkat ve itina neticesi kansız, hattâ kavgasız ve dırıltısız atlatmıştır. Bugün varılan haşin netice çayı geçip derede boğulmanın eşidir.

Hükümet etme bundan dolayı dünyanın her tarafında bir sanat addedilmektedir. Eğer hükümet etme hiç bir zorluğu bulunmayan, ilk defa devlet adamlığı payesini yüklenen kimselerce dahi kolaylıkla başarılacak bir iş olsaydı her mahallede milyoner yetiştirir gibi devlet adamı da yetiştirilirdi. Ama gerçek bu değildir. Tecrübesiz, dağarcığı fazla dolu bulunmayan kimseler için ilk mesele, böyle, ateşten bir gömlek haline gelivermektedir. Biraz basiret, biraz soğukkanlılık, biraz ileriyi görme kabiliyeti ve en önemlisi biraz devlet bilgisi Zonguldak Hadisesi gibi bir hadiseyi doğurmazdı bile.. Hükümet etme insanların eline, öyle yetkiler verir ki bunların kuıllanılmasında düşülecek hata son derece vahim neticeler doğurabilir. Nitekim doğurmuştur da.. Zonguldak Hadiselerine bitmiş kapanmış, rafa kaldırılmış bir mesele gibi bakmak kabil değildir. Bunun istismarı uzun süre devam edecektir. Umumi efkarda belirmiş olan güvensizlik ve endişe hemen dağıtmayacaktır. Kan kolay unutulmaz, ama kan çeşitli tahrikler için kolay kullanılır. Mesele bunun ne zaman akıtılacağının ne zaman akıtılmaması gerektiğinin iyi tayinidir

Hükümet etme sanatı budur ve önümüzde bulunan buhranlı devrede bunu bilen bir idarenin e!inde memleket ve millet mukadderatını görmenin saymakla bitmeyecek faydaları vardır.

Vali, elinde telefon, kalakaldı. Eğer Hükümetin tutumu, bu ince ve alaylı seste ifadesini buluyor idiyse, Zonguldaktaki sorumluların işleri işti! **İnfial** içindeki 48 bin maden işçisiyle bir avuç Emniyet kuvveti ve yetkileri mah dut birkaç sorumlu karşıkarşıya bırakılıyordu.

Aslında, Zonguldak olaylarını bütünüyle tek sebebe bağlamağa imkân yoktur. Bu olayların altında irili ufaklı birçok problem yatmaktadır. Fakat bu olayların kanlı hale girmesindeki başlıca sebep, Hükümetin, Mehmet Tur **gutun** nükteli cevabında ifadesini tam olarak bulan basiretsiz tutumudur. Bu basiretsizlik daha sonra, olayların her safhasında kendini gösterecektir.

Zonguldaktaki sorumlular, Hükümetin tutumu belli olunca, işin başa düştüğünü kestirip bir şeyler yapabilmek için didinmişlerdir. İşletme yetkilileri, Vali ve Maden-İş Sendikası yöneticileri, geçen haftanın ortasında Ka radon bölgesinde Çelik bölümünde baş liyan kanunsuz grevi önlemek için olanca güç ve yetkilerini ortaya koymuşlardır. Fakat olan olmuş, mesele dev boyutlarıyla mahdut imkânlı mahalli idarecileri aşmış ve bilinen şekle dökülmüştü.

"Geliyorum" diyen tehlike

Zonguldak olayları ne su baskınına, ne de depreme benzetilebilir. Kömür havzasındaki büyük hareket aniden ve kendiliğinden olmamıştır.10 Mart Çarşamba gecesi saat 24 vardiyasına başlamak üzere ocağa inecek olân Gelikli maden işçilerinin, kapatılarak kaynaklanmış ve sabit hale getirilmiş kuyu kapısının karşısında durakladıkları an, sadece, olayların "hareket" Olarak başladığı andır. Yoksa. kazan çoktan kaynamağa başlamıştır. 10 Mrt 1965 Çarşamba tarihi. Zonguldaklı maden işçisinin dokunsun ağlıyacak, tahrik ettiğin anda ise pâtlıyacak hale geldiği gün olarak bilinmelidir.

Zonguldak Emniyet Amiri **halk** arasında

Tehlike çanları çoktan çalmıştı

Zonguldaktaki kömür, bu memleket için bir mutluluk ve refah unsuru olacağına, zengin tabii kaynaklardan istifadenin şeklini bilmemek ve öğrenmemek sebebiyle, tâ başındanberi bir huzursuzluk kaynağı olmuştur. Bunun ilk örneği bütün günahı kömürü bulmaktan İbaret olan Uzuh Mehmedin kat ledilmesi. İkinci örneği ise'Mehmet Çavdar ile Satılmış Tepenin birkaç kuruşluk zam için hayatlarını kaybetmeleridir. Bu iki kanlı olav arasındaki gelişmeler ise Zonguldaktaki infilâkı izah edecek kadar önemlidir.

Zonguldak kömürleri, keşfedildikten sonra yabancıların eline geçmiştir. Yabancı şirketlerin elinde geçen uzun devre, türk işçisinin bedava denilecek ücretlerle yabancı teknik elemanların emrinde çalıştırıldığı, çıkarılan kömürün ise yabancı cüzdanlara para olarak girdiği bir devredir. Üstelik bu devrenin, son yılları, madenler için ölüm demek olan bir işletme şekli ile geçmiştir. Cumhuriyetinn sonra başlıyan millîleştirme hareketlerinin birgün Zonguldağa da uzanacağını hisseden, yabancı" kömür şirketleri, istikbal endişesini bir tarafa bırakmışlar ve birkaç yılda elde edebilecekleri âzami istihsalin peşine düşmüşlerdir. Bunun sonucu, yeraltındaki galerilerin, kârlı bir istihsali imkânsız kılan perişan ve karışık bir şekle girmesi olmuştur. 1941 yılında başlayan millileştirme hareketi. Zonguldak kömür madenlerini böyle bir durumda devralmıştır.Türk işletmecilerinin elinde birinci yılın bilançosu. İstihsalin 3 milyon tondan 2.5 milyon tona düşmesi; zararın ise 10 milyon liraya yükselmesidir. İkinci Dünya Harbine rastlıyan bu yıllarda memleket ihtiyacının tamamen içeriden karşı lanması zorunluğu istihsalin herşeye rağmen arttırılmasını gerektirmiş ve bunun sonucu, tesirleri bugüne ulaşan iki sistem doğmuştur: Mükellefiyet ve münavebeli çalışma... Harp yıllarının. zarureti olan "mükellefiyet", harpten sonra kaldırılmış olmasına rağmen. D.P.'li .daha sonra da onun devamı olan- politikacıların elinde ısıtılıp ısıtı lıp ortaya sürülen bir koz haline gelmiştir. Neticede, Zonguldaklı işçi, her an tekrar mükellefiyet altına gireceği korkusuyla, reyini sadece bu endişe içinde kullanma alışkanlığını edinmiştir.

Bu propagandanın bir başka zararlı sonucu da, harp yıllarında, işçi olmı-

Kulağa Küpe...

Marifeti

Türkiyede bugün bir Çalışma Bakanı kırk gün ve kırk gece oturup düşünse kendisini işçinin nazarında en sevimsiz yapacak bir tek kelime bulabilir: Amele.'

Bu kelimeyi İhsan Sabrı Çağ layangil Bakanlığının ayını dol durmadan bulup kullanmıştır-Tevekkeli adamcağızı Hükümet Sözcüsü yapmamışlar!" Sözcü dediğin de diline çubuk olmalıdır. Değil mi, efendim?

yan Zonguldaklıların kafasına yerleşen ve biraz da gururdan ileri gelen "bu kömür çıkmazsa bu memleket felce uğrar" düşüncesidir. Bu düşünce, giderek, "kömür tek ve yegâne gayedir" şeklini almış, işçi ve insan hakları bu "son derecede büyük gaye" önünde bir türlü önem kazanamamıştır. Kozlu olaylarında, kanunsuz bir grevle de olsa istihsalin birkaç saat duraklaması neticesi ilgilileri saran büyük panikte ve silâhların patlamasında bu ruh halinin etkilerini aramak yanlış olmıyacaktır.

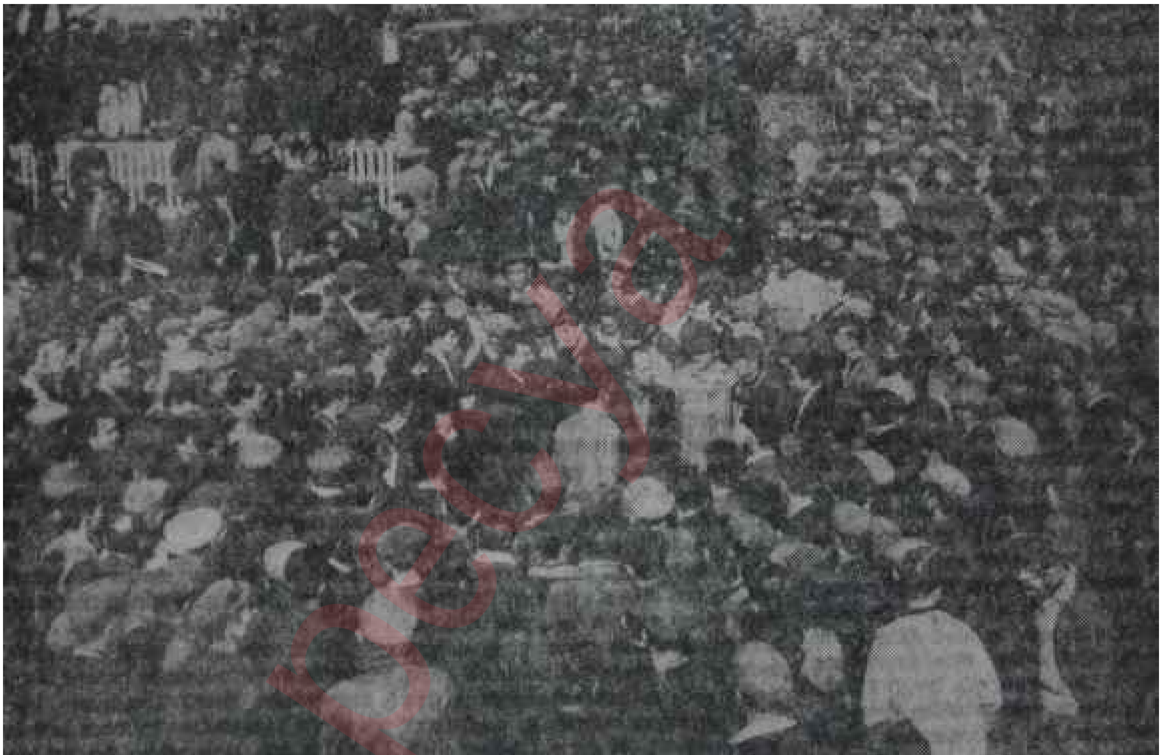
İktidara üvertür.

Harp yıllarının yarattığı diğer sistem ise hâlâ devam etmektedir. Bugün Ereğli Kömürleri işletmesi 28 bin münavebeli işçi çalıştırmaktadır. Bu sistemin esası, işçinin bir ay çalışması, daha sonraki otuz günü ise ücret almadan köyünde bekleyerek geçirmesidir. Bu çalışma şeklinin, Türkiyenin içinde bulunduğu ekonomik sıkıntılar sebebiyle bazı faydalar sağladığı ileri sürülmektedir. Fakat sistemin fayda, ve zararları karşılaştırıldığında münavebeli çalışmanın ne kadar sakat olduğu derhal farkedilmektedir. Bir kere, münavebeli çalışma işçinin hayat seviyesini asgarinin de çok altına düşürmektedir. Bugün maden iş kolundaki asgari ücret, ağır çalışma şartlarına rağmen birçok iş kolunun çok altındadır: 11 lira gündelik! Bu asgari ücret, hattâ tekstildekinden bile düşüktür. Oysa batı memleketlerinde maden işçileri daima en yüksek ücret alan işçiler arasındadırlar ve aylıkları bazı yerlerde milletvekili maaşına yaklaşmaktadır.

Münavebeli sistem ise Türkiyedeki bu düşük asgari ücreti de ikiye bölmekte, bir işçi aile çok zaman, inanılmıyacak derecede az parayla yaşamak zorunda kalmaktadır.

Bu sistemin faydaları arasında ise işsiz sayısını azaltması, bir ay ocakta gayrısıhhi şartlar içinde, çalışan işçinin bir ay da yeryüzünde kalarak kendini toplamasına fırsat vermesi, ayrıca, boş kaldığı bir ay içinde tarımla uğraşmasını sağlıyarak, bölgedeki işgücünün aynı zamanda tarım için de kullanılmasına imkân tanıması gösterilmektedir. Halbuki gerçek bunun tam tersidir İşsizligi azaltmak yönündeki etkisi dışında, bu sistemin ileri sürülen faydalarla hiçbir münasebeti yoktur. Bir ay yer altında çalışan işçi, köyüne döndüğünde, sağlık şartları bozuk evine veya kahveye kapanmakta, çok kötü gıda. alarak daha da kuvvetten düşmektedir. Madende çalışan işçilerin köylerine döndüklerinde tarımla uğraştıkları iddiası iyimser bir iddia olmaktan ileri geçmemektedir. Meselâ, Zonguldak sınırları içinde fındık yetiştirmeye elverişli yerler olduğu halde, fındık tarımı sadece, ahalisi maden işçisi olmıyan köylerde yapılmakta, madenci köylerinin, sınırında bu tarım sona ermektedir!

Üstelik münavebeli işçiler, madende çalıştıkları bir ay içinde hafta tatili de yapmamaktadırlar. Bu gayrıinsani ve gayrikanuni uygulama, Milli Korunma Kanunundan sonra da yürürlükte bırakılmış eski bir kararnameye göre ya

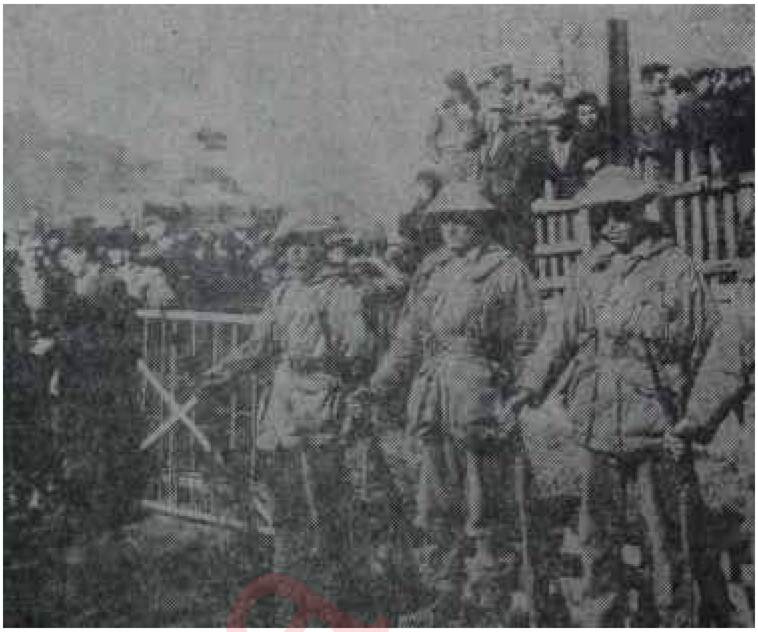
Grevciler Kozluda harekete hazır bekliyor
Su uyur, düşman uyumaz

pılmaktadır. EKİ yöneticileri, "her şey kömür için" zihniyetiyle hafta tatilini vermemekte büyük gayret göstermekte dirler. İnönü Hükümeti tarafından münavebeli işçilere de hafta tatili hakkı sağlanması için hazırlanan bir kararname, Cumhurbaşkanı tarafından imza edilmesine rağmen, Ürgüplü Hükümeti tarafından durdurulmuştur; Bu durdurma kararı, Zonguldak Olayları arefesinde, yeni Hükümetin işçi konularıyla ilgili ilk icraatı cümlesindendir ve herhalde, işçi tarafından büyük bir neşe ile karşılanmamıştır. Zonguldakta ki münavebeli işçilik sistemi, bu şartlarla devam edip gidecek sanılıyorsa, vahim bir hata işleniyor demektir.

Rabbena, hep bana!

Mükellefiyet ve münavebell işçilik gibi. Zonguldağın sosyal ve iktisadi bünyesinde derin rahneler açan iki sistemi işçiye yadigâr bırakan İkinci Dünya Harbi geçip gittikten sonra, kömürün daha kârlı ve akıllıca işletilmesi için bâzı çareler aranmış ve bazı imkânlar doğmuştur. 1948 yılında başlıyan Marshall yardımı ile harp yıllarında yokluğu çekilen ve kömür istihsalinde çok önemli rol oynıyan yaban cı çıkışlı malzeme sağlanmış, aynı yar dım, bölgede yatırım yapılmasına da imkân vermiştir. Bu arada türk işletmeciler, yabancı şirketlerin giderayak madenlerde yaptıkları tahribatı tamire gayret göstermişler ve istihsalde bir yükselme istikâmeti sağlamışlardır. 1942'de 2.5 milyon ton olan yıllık istihsal, 1950'de 4.5 milyon tona yükselmiş tir. Harp yıllarında sâdece ihtiyaca göre düzenlenen istihsal, daha sonra kârlılık düşüncesine göre ayarlanmış ve hattâ 1950 sonlarında Ereğli Kömür leri İşletmesi, yabancılardan devralındığındanberi ilk defa zararını sıfıra indirmiştir

Ancak, Zonguldaktan gelen iyimser haberler daha fazla devam etmemiş. 1950 yılındaki iktidar değişikliği bu işletmeyi tekrar karanlık bir duruma itmiştir. 1952'ye kadar devam eden istihsal artışı 1953 yılında duraklama devresine girmiş ve hattâ 1955 yılında düşmeye başlamıştır. İşletmenin zararı ise 1951 yılı ortalarından itibaren durmadan artmaktadır. 1951'de sıfır olan zarar 1968'te 20 milyon ,1955te 60 milyon ,1957'de ise 130 milyon liradır! Zararın büyümesinin başlıca sebepleri enflâsyon, yatırımlar ve kârlılık düşüncesinden uzaklaşarak girişilen israftır. D.P. idaresi Ereğli Kömürleri İşletmesini bir -çiftlik haline getirmiştir. Bu devirde işletmenin başında imparator edalı, astığı astık kestiği kestik umum müdürler, partizan yöneticiler vardır. Amerikan yardımından hız alan yatırım ise istihsalden çok yer üstündeki fuzulî alanlara yöneltilmektedir. "Sosyal" yaftasıyla yapılan bu harcamalar, daha ziyâde İşletmenin en üst kademesini teşkil eden yöneticilerle mühendislerin konforlarına gitmektedir. O devirde Fener mahallesinin şaşaasına şahit olanlar bu manzarayı unutamamak tadırlar. Bu arada işçi de hızla artan hayat pahalılığının aslında sıfıra irca ettiği enflâsyon zamları ile uyutulmak istenmektedir. Bu devir İşletmede işçi ile yönetici arasındaki yaşama ve ücret farkını had derecede keskinleştirmiş tir. Üstelik İşletmenin yayıldığı bölgelerde, mühendis ve idarecilerle işçilerin yaşadıkları kesimler ayrılmıştır, idareciler bakımlı, ağaçlık mahallelerde ve buzdolabına , halısına varıncaya kadar İşletme tarafından temin edilmiş villâmsı evlerde oturmaktadırlar. Tenis kortları, lüks plajlar, klüpler bu manzarayı tamamlamaktadır. İşçiler ise da ha ziyade kömür kuyularına yakın, pis ve karanlık havalı kesimlerde, ya gecekondu tipi kiralık evlerde, ya da binlerce kişilik pavyonlarda barınmaktadırlar. İşçi tenteli kamyonlarla seya hat etmekte idareciler ise ya işletmenin tahsis ettiği özel vasıtalarla ya da işletmenin otobüsleriyle taşınmaktadırlar.. Mühendisler işçi mahallelerinden, işçiler ise idareci mahallelerinden ayak larını çekmişlerdir. Hattâ işçiler için, konforlu ve lüks mahallelerde dolaşmak artık gayrıresmi bir yasaktır. Yöneticeler birer aristokrat hüviyeti almakta, işçi ise hakkını araycak kanuni imkânlardan mahrum, karanlık bir ortamda, gitgide içine kapanmakta dır.

Süngülü askerler nöbetle
Panik!

İşletmenin içine girdiği iktisadi den gesizlik de bu gelişmeye paralel olarak artmaktadır. Ereğli Kömürleri işletmesinin, rantabilite düşüncesi ortadan kalktığı için sonu gelmez sanılan harcama imkânları da istihsal dışındaki sahalara yönelmektedir. Meselâ, Zonguldak Belediyesi, ustalıklı bir politika île belediye hizmetlerinin çoğunu İşletmeye yüklemiştir. Yolların yapımı, bakımı şehrin mahalleleri haline gelen bölgelerin su ve elektrik, işleri İşletmenin sorumluluğuna itilmektedir. Bir iktisadi devlet teşşekkülü statüsünde olan EKİ, statüsünün emrettiği "basiretli bir tüccar gibi hareket'' prensibini tamamen bir tarafa bırakmış ve eli açık bir mirasyedi durumuna girmiştir. Gerçi kömür yine çıkarılmak ta hattâ astronomik yatırımlar sebebiyle istihsalde bir miktar artma da kaydedilmektedir. Fakat bu devredeki yatırımların istihsalde meydana getirdiği artma oranı çok düşük, ton olarak

maliyet ise son derece yüksektir.

Yeni düzene giriş

Ereğli Kömürleri İşletmesi, 1960 ihtilâlinden sonra yeni çalışma düzenine bu durumda girdi. Grev ve diğer işçi hanlarının İşletme yöneticileri üzerinde yarattığı etki, aşağı yukarı "dehşet"ti. Çünkü yeni idarede, eski devrin eliaçık ekonomik, gidişine izin verilmemekte, düşük maliyet ve kârlı çalışma istenilmekteydi. Üstelik, işçi zamlarını karşılıyabilecek enflâsyon sistemi de tarihe karışmıştı. Bunun yanında, havzada çalışan 40 bini aşkın işçiye verilecek ufak zamlar bile astronomik yekûn tutmaktaydı. Şimdi ne olacaktı?

İlk Koalisyon Hükümeti zamanında, Zonguldakta yeraltı işçilerine ödenen asgari ücret 6,5 lirayken, 1962 başında 8.5 liraya yükseltildi. Bu zam grev ve toplu sözleşme hakkı daha yürümeğe başlamadığı için Hükümetin kararı ve ısrarı ile yapılmıştı. İşletme yöneticilerinin zam karşısındaki tutumu, mukavemet ve endişe oldu. Fakat zammın tesiri, işletme yöneticilerinin sandığı gibi kötü olmadı; tersine adam başına verim 576 kilodan 633 kiloya yükseldi, üstelik, istihsalde 250 bin tonluk bir artma kaydedildi. 1962 yılında 45 milyon lira kadar zararda olan İşletme, 1961 yılındanberr ilk defa olarak kâr çizgisine yaklaştı, bunu geçti ve 11.5 milyon lira kâr sağladı!

Batı ekonomilerinde uygulanan "İyi ücret - İyi verim" kaidesi akıllıca uygulandığında Türkiyede de aynı sonucu verecektir. Fakat İşletme yöneticilerinin çoğu -ne yazık ki- 1950-60 yılları arasındaki ekonomik ve sosyal uygulama içinde yetişmiş ve şekillenmişlerdir. Yeni düzene intibakları, düşüncelerini yeni Anayasanın ve sosyal hakların ışığında tashih etmeleri kolay değildir.

Bu arada işçiler teşkilâtlanmakta, elde ettikleri haklarını kullanacak güce ulaşmağa çabalamaktaydılar. Fakat bu kolay değildi. Elde, yetişmiş bir sendikacı kadrosu -hemen hemen- yoktu. Hakların olmadığı eski devirde, sendikacılık pek bir şey ifade etmediği için, fazla sayıda ve gerekli kalitede yetişmiş sendikacı bulmak da kolay olmamaktaydı. Oysa hakların kullanılması için uzun, boylu bir zaman da kalmamıştı. Bunun sonucu, sendikacılığı bir kazanç vesilesi telâkki eden fırsatçıların, aslında işçilikten gelmeyen açıkgözlerin, daha durumu farketmemiş olan işçiyi kandırarak işbaşına gelmesi oldu.

Mehmet Alpdündar, Zonguldak Maden İşçileri Sendikasının başına bu ahval ve şerait içinde geldi ve 1963 yılın da ilk toplu sözleşmeyi yaptı. Alpdündarın bu toplu sözleşme görüşmelerindeki tutumu, sorumluluktan tamamen uzaktır. Daha çok, yangından mal kaçırır gibi hareket eden Alpdündar, ölçü olarak "oy"dan başka bir şey tanımamıştır. Bu yüzden bütün işçilere eşitçe dağıtılacak bir zammı hedef almış, İşletmenin, "baremin bozulacağı ve ücret rekabetinden doğan çalışma şevkinin öleceği'" gerekçesi ile üzerinde ısrar ettiği kademeli bir zamma yanaşmamıştır. Neticede 1963 sonunda imzalanan toplu sözleşme ile asgari ücret 11 liraya yükseltilmiş ve ayrıca bütün işçilere 2-2,5,.lira arasında zam yapılmıştır.

Bu ilk toplu sözleşmenin imzalanmasında tarafların malûl bulundukları hatalardan doğan aksaklıklar kendini göstermekte gecikmemiştir.

Sendikacılar savaşı

Toplu sözleşmenin imzalanmasından sonraki ilk gelişme, Alpdündârı tasfiye etmek için bir muhalif grupun ortaya çıkmasıdır. Yaptığı Amerika ve Avrupa seyahatlerinden sonra Sendika Başkanı olarak aldığı 2500 lira maaşı çok aşan hovardaca bir hayat yaşamaya koyulan Alpdündar, muhaliflerine fırsat vermekte gecikmemiştir. Yakınlarını ve akrabalarını Sendikaya ve İşletmeye doldurmuş. Sendikada İş verdiği bir genç kadın ile beraber yaşamağa başlamış, dört çocuğunun anası olan karısını yerleştirdiği kooperatif evinden başka, yine Zonguldakta bir ev daha edinmiş ve gayrıresmi hanımını buraya yerleştirmiştir. Bugün Zonguldakta şoförler dahi, "Alpdündarın evine gitmek istiyorum" diyen müşterilerine "hangi hanımının evine?" diye sormaktadırlar. Alpdündar bu arada Ankarada da bir daire satın almıştır.

Alpdündârı bu hava içinde yakalayan Osman İpekçi liderliğindeki ekip, hadiseli bir kongre sonucu Sendikayı ele geçirmiştir. Osman İpekçinin başkanlığındaki Yönetim Kurulunun ilk işi, yolsuzluk ihtimali bulunan hesaplara el koymak olmuştur. Türk-İşten çağrılan müfettişler, inceleme sonunda, yolsuzluk tesbit etmişler ve 300 bin lirayı aşan bu rapor savcılığa tevdi edilmiştir. Savcılık meseleyi dava konusu yapmış, fakat Alpdündar bu safhada itiraz ederek, Türk-İş müfettişlerinin taraflı olduklarını, meselenin yeni bir bilirkişi tarafından incelenmesi gerektiğini söylemiştir. Şimdi yeni bilirkişi çalışmasını bitirmek üzeredir. Bu bilirkişinin de yolsuzluk olduğu kanısına vardığı bildirilmektedir.

Sayın Okuyucularımıza

AKİS. iki hafta sonra, 563. sayısından itibaren bütün Türkiyeyi yerinden oynatacak bir yazı serisine başlamaktadır. "İsmet Paşayla 10 Yıl" başlığını taşıyan ve 1954-1964 arasının bilinen ve bilinmeyen bütün hadiselerinin gerçek içyüzünü anlatan bu seri Metin Toker tarafından hazırlanmıştır. Yazılar derhal memlekette günün konuşulan konusu olacaktır.

Yazılar, derginin ortasındaki sekiz sayfada, sonradan kitap halinde tertiplenecek şekilde yayınlanacaktır. Okuyucularımızın, seriyi eksiksiz takip edebilmek için ya dergimize abone olmalarında ya da bulundukları yerdeki gazete bayiine şimdiden sipariş vermelerinde fayda vardır. Zira AKİS'in baskı adedi ne kadar yüksek tutulursa tutulsun, bu önemdeki sayıları hemen daima, satışa çıkarıldıkları an bir tane kalmamacasına tükenmektedir. AKİS 563. sayısından itibaren 60 bin adet olarak basılacaktır.

Dergimiz, yazıları toplayacak okuyucularımız için cilt kapakları da hazırlatmaktadır. Bunların siparişinin de bize bir an önce verilmesi gerekmektedir. Cilt kapaklarının fiyatı 7.5 liradır.

Abone olacak ve cilt kapağı sipariş edecek okuyucularımıza bir kolaylık olmak üzere Ziraat Bankasında özel bir hesap açtırmış bulunuyoruz. Bu tarihi seriyi abone olarak takip etmek veya cilt kapağı sipariş etmek isteyen okuyucularımızın gerekli parayı "Ziraat Bankası Ankara Merkez Müdürlüğü - Hesap No. 641 /59111'" adresine derhal yatırmalarını veya göndermelerini rica ederiz. AKİS'in 3 aylık abone bedeli 10. 6 aylığı 20.1 seneliği 40 liradır. Cilt kapakları için okuyucularımıza bir makbuz verilecek ve serinin birinci cildi Eylül sonunda bittiğinde kapaklar kendilerine gönderilecektir.

Serinin eksik kalmaması için sayın okuyucularımızın erken davranmalarını rica ederiz.

İçişleri Bakanı Akdoğan Zonguldakta el öptürüyor
Efendim nerede, ben nerede?

Zonguldakta Osman İpekçi başkanlığındaki Yönetim Kurulu ile Alpdündar ve taraftarları tam bir harbe tutuşmuşlardır. Darbeler kıyasıya, tuzaklar pervasızdır. İşçi arasında karşılıklı beyannameler dağıtılmakta, karşılıklı ithamlar birbirini kovalamaktadır.

İş bu safhada iken yeni Yönetim Kurulu. Alpdündarın imzaladığı toplu sözleşmede bir açık nokta bulmuş ve İşletmenin 1964 yılında elde ettiği yük sek kardan işçiye hisse koparmak için teşebbüse geçmiştir. Toplu sözleşme ile bozulan barem yüzünden, gerek usta ile alelade işçi arasında fark kalmamasından ve gerekse kaliteli elemanlarını Ereğli Demir - Çelik ve Almanyaya kaçırmaktan müşteki bulunan İşletme bunu uygun karşılamış ve bir barem dahilinde İşletmenin takdir edeceği li yakatli işçilere verilecek 6.5 milyonluk bir zammı kabul etmiştir. Bu hususta bir protokolün imzalanmasından sonra Alpdündar derhal taarruza geçmiştir. Beyannameler ve her türlü imkânla işçiye. Yönetim Kurulunun işletmeye satıldığı, herkesin hakkı olan zamdan sadece mühendislerin ve işverene yakın işçilerin faydalandırılacak yolunda propagandaya girişilmiştir.

İşte Zonguldakta kanunsuz grev yapan işçinin kulaktan dolma bilgiyle tekrarladığı durum bu durumdur.

Alpdündar. garajlar bölümünde mal zeme uzmanı olarak çalıştığı odasında görüştüğü AKİS'çiye, son olayların ter tip olmadığını, işçinin kendiliğinden fe varan ettiğini söylemiştir. Eski Başkan, olaylar sırasında işçilerin kullandıkları parolaları ve diğer delilleri AKİS'çi kendisine naklettiğinde ise sözü değiştirmiş ve:

"— Ne olmuş diyebilirim, ne de olmamış diyebilirim!" diye konuşmuştur.

İşletmeden ücret aldığı halde altı aydır kendisinden hiç bir iş istenilmiyen Alpdündar, lüks bir yazıhane masası satın almış, şahsına ait bir telefonu büroya bağlatmış ve masanın üzerini Avrupa ve Amerikadaki otellere ait etiketler, sendika mevzuatı ve Kennedynin bir resmi ile doldurmuştur. Alpdündar bu görüşmede, kendisinin yolsuzluk yapmadığını ifade etmiş, hovardalıklarına dair bir soruya ise:

"— Mevzuat müsait olsa, yedi - sekiz hanımla evlenirim. Kimse hususi hayatıma müdahale edemez" diye cevap vermiş, fakat sonra da. halen iktidarda bulunan Sendika Yönetim Kurulundan bir sendikacının, bir gece klübünde sarışın bir hanımla sarmaşdolaş çekilmiş resmini göstermiştir.

Eski metod hortluyor

Sendikacılar birbirleriyle bu şekilde dalaşırlarken İşletme, toplu sözleşme ile girdiği ağır yükten sıyrılmanın yolunu aramaya koyulmuştur. Alpdündar zamanında imzalanan toplu iş sözleşmesi 1964 yılında İşletmeye 40 milyon liralık bir yük yüklemiştir. Bu meblâğ, 1963 kârının çok üzerindedir. Hükümetin ve Plânlamanın isteği, bu zammın. İşletmeyi istihsale yönelmiyen ağır ve lüzumsuz masraflardan kurtaracak tedbirlerle karşılanmasıdır. "İktisadi tedbirler" diye adlandırılan bu tedbirler, meselâ belediye hizmetlerinden, meselâ konfordan, meselâ yüksek maaşlı kadrolardaki şişkinlikten İşletmenin kendini kurtarmasıdır. Bu lüzumsuz masraflar. EKİ Genel Müdürü Muammer Kaymakçalanın AKİS'çiye verdiği rakama göre yılda en az 30 milyon liradır!

Fakat EKİ'nin yeni düzene akıl erdirememiş olan yöneticileri, konfordan uzaklaşmak ve tasarruf yapmak gibi zor bir yolu uygulamaktansa. işçiye verdikleri parayı yine işçinin sırtından çıkartmayı tercih etmişlerdir. Alınan tedbir; ocaklarda, kazmacı başına bir vardiyada ilerleme kontenjanının arttırılmasıdır... Bir kazmacı eskiden en az 8 metre ilerlemekle mükellef tutulabilirken, bu miktar fazla bir mekanizasyona gidilmeden, 12 metreye çıkarılivermiştir!

Fazla bir etüde dayanmadan, mekanik imkânlar ve Zonguldak işçisinin çalışma gücü -ki bu bölgenin işçisi "işçi" kelimesinin ifade ettiği görünüşten çok uzak, hastalıklı, avurtları çökük ve saz benizlidir- ölçülmeden alınan bu karar, menfi sonuçlarını derhal ortaya koymuştur. İşçiler, sekiz saatlik vardiyada işlerini bitiremez olmuşlardır. Çok zaman, kendisinden istenilen işi bitiremezse gündelik cezasına çarptırılmaktan korkan işçi, yeni Anayasanın ve

yeni işçi haklarının meydana getirdiği ortama rağmen 10 saat, 12 saat ve hattâ 16 saat çalışır olmuştur. Gerekli gıdadan yoksun, hafta tatili yapmadan, günde ortalama 11-12 lira gündelikle, üstelik fazla mesai ücreti almadan, yer altında 12, 13, hattâ 16 saate kadar çalışmak!. EKİ yöneticileri bu usûlle 1964 yılı bilançosunu -40 milyon liralık zam yükünü karşıladıkları gibi. 30 mu yon lira kârla kapatmışlardır.

Görüldüğü gibi amaç, "sadece ve sa dece kömür"dür! Metod, enflâsyon bânknotları ile işçiye zam verilen 1960 öncesi metodundan -esas itibariyle- hiç de farklı değildir. Anayasasında "sosyal devlet" yazan bir ülkede böyle bir olay inanılır bir şey değildir.

İbret vesikası

Ama hakikattir... Zonguldak olaylarından bir ay kadar önce, bütün havzada bu uygulamadan doğan feveran, Üzülmez bölgesinde çalışan Çekenez, Tellioğlu ve Hacı Musa köylerindeki işçiler, tarafından dile getirilmiştir. İşçiler, Sendikaya ve İşletmeye mü racaat ederek, kanunlar hilâfına fazla çalıştırıldıklarını bildirmişler, durumun tahkikini istemişler ve işlerini ter ketmişlerdir. Sendikanın Bölge Çalışma Müdürlüğüne yaptığı müracaat üzerine, Bölge Çalışma Müdürlüğüne bağlı bir maden mühendisi müfettiş olarak durumu incelemiş ve yeraltı işçilerinin kanunlar hilâfına fazla çalıştırıldıklarını tevsik eden bir rapor düzenlemiştir. Çalışma Bakanlığına gönderilen raporun âkibeti meçhuldür. An cak, Ereğli Kömürleri İşletmesinin, durumun resmen tesbit edildiğini bilmesine rağmen, şikâyet sahibi Çekenez köyü işçilerine verdiği cevap bir ibret vesikasıdır. İstatistik şefi Raif Ertam ile Teknik muavin Saim Yurdâkoşun imzalarını taşıyan 7012 sayılı resmi ce vap aynen şöyledir:

"3/3/1965 tarihli dilekçenize cevaptır:

Müessesemizin işyerlerinde, işçilere verilen iş, hiç bir zaman 8 saatte bitmiyecek nitelikte değildir. Aksayan du rumların giderilmesine ve tekerrür etmemesine azami ihtimam gösterilmektedir. Memleketin süratle kalkınması icabeden bu devirde işçimizden de âzami randıman almak bir mecburiyettir. Çekenez köyünün çalıştığı Üzülmez bölgesinde daha yüzlerce işçinin verilen işi zamanında yapması bir hakikattir. Hal böyle iken, köyünüz işçilerinin kötü niyetli kişiler tarafından kışkırtılarak işlerini terketmeleri vatanseverlikleri ve iş ahlâkları bakımından camiamızda menfi tesir- uyandırmıştır. Başka bir bölgeye nâkillerine ihtiyaç bulunmadığından Çekenez köyünün yine Üzülmez bölgesinde işbaşı yapmasını, tavsiye ederiz." .

Öteyandan Kozlu Bölge Müdürü Akif Dicle, kazmacı işçilerin 14-16 -saate kadar çalışmak mecburiyetinde kaldıkları durumların mevcudiyetini AKİS muhabirinin soruları üzerine doğrulamıştır.

Bu resmi yazıda İşletme yalan söylemekte, tahammül edemiyerek işi bırakanların vatansever olmadıklarını, iş ahlâkına sahip bulunmadıklarını ve kötü niyetli kişilerin kışkırtmalarına uyduklarını rahatça iddia etmektedir; Ve üstelik bu yazının tarihi 9 Mart 1965'tir! Yani olayların başlangıcından sadece bir gün önce...

Zonguldak havzasındaki kömür işçisi gerçekten tahammülünün sonuna gelmiştir. Bu işçilerin çoğu, tahammül lerinin niçin tükendiğini iyice anlıyamamaktadır. Bu durumu Zonguldağın işçi olmıyan "yarı aydın"ları ve işçilikten gelmiyen bazı köksüz sendikacı ları, "bizim işçimiz koyun gibidir. Ön deki uçuruma atlarsa, o da âtlar. Yoksa kendisi isyan etmez" diyerek izah et meye kalkmaktadırlar. Oysa, şu anda Zonguldak işçisini koyuna benzetmek cahillikten de öte bir gaflettir. İlle de bir tahlil yapmak gerekiyorsa, bu işçiyi köşeye sıkıştırılmış kediye benzetmek dahi doğrudur. Çünkü maden işçisi tahammülünün sonuna geldiğini hissetmekte, fakat bunun sebebini iyice bilememektedir.

Bu yüzdendir ki, "liyakat zammının adaletsiz dağıtıldığı", yalanlardan men faat uman kişiler tarafından kulağına fısıldandığında, bütün sebebin bu olduğunu sanarak, yumruklarını sıkıp hamle etmiştir. Kendisine "yaptığın grevdir" denilince inanmış işi bırakıvermiş, Alpdündarın dağıttığı dehşetengiz beyannamelere kanmıştır. Tahriklere âlet olmuş kendisine doğruyu anlatmak isteyenlere hücum etmiş, si lâhların patlamasına, can kaybına sebep olmuştur. Allanın günü ocakta kür für yediği-mühendisi yakalayınca linç etmek istemiştir. Kendisinden uzak idarecileri tahammülsüzlüğünün tek se bebi sanmış ve mühendis avına çıkmıştır.

Grevciler dinleniyorlar
Tedhişten sonra tâviz

Sebep üzerine varyasyonlar

Olayların meydana gelmesinde tahrık- ve tertip olduğu iddiası adli makamlarca incelenmektedir, İş tahkikat safhasındadır, Zonguldak Savcılığı bu-

güne kadar 14 kişiyi tevkif etmiştir. Tahkikat gizli olarak yürütülmekle be raber. inanılır haber kaynakları, toplanan delillere göre, eski Sendika Başkanı Mehmet Alpdündarın etrafındaki çemberin- daraldığını ifade etmektedir ler. Tevkif edilenlerden Kemal Çubukçu, Kozludaki işçileri ayaklandırmak üzere ve para karşılığında Alpdün dar tarafından görevlendirildiğini itiraf etmiştir. Alpdündarın olaylardan bir süre önce "Kozlu 17" denilen yerde işçilere, ayaklanmanın sinyalini ver dığı ve "benden işaret alınca kazmalarınızı, küreklerinizi alıp, Hükümet Meydanına yürüyeceksiniz" şeklinde konuştuğuna dair 36 imzalı bir zabıt Zonguldak Savcısına, EKİ Disiplin Kurulu tarafından tevdi edilmiştir. Zonguldak lılar her an Alpdündarın tevkifini bek lemektedirler. Nitekim Savcı bu yolda talepte bulunmuş, fakat delillere rağmen mahkeme, nedense, bunun için bir karar vermemiştir. Olayların başladığı ilk günlerde sebep üzerine yapılan palavra yarışları ise sükûn bulmuşa benzemektedir. Fakat ilk günlerde bu yarışa, politikacılar ve hattâ Ba kanlar bile katılmışlardır. AP milletvekili Sadık Müftüoğlu geçen hafta Cuma gecesi Zonguldaktaki Yayla Ko nağında gazetecilere, esrarlı bir eda ile Türkiye İşçi Partisi ile olaylar arasındaki ilgiden bahsetmiş ve delil olarak, cebinden çıkardığı bir beyannameyi gazetecilere vermiştir. Okudukları beyannamenin sadece tütün piyasası ve Akhisar olaylarından bahsettiğini gören gazeteciler, Müftüoğlunun sebepleri tahlilde gösterdiği ince zekaya doğrusu hayret etmişlerdir!

Özel sektörcü Mehmet Turgut da bu konuda bol bol demeç vermekte özel bir itina göstermiş, Cumartesi günü işçiler işe başladıkları halde işe gitmemekte ısrar eden ve işçilerden "vah şiler'" diye bahsedebilen Kozlulu mühendislere, olaylara servet düşmanlığının ve komünizm propagandasının sebep olduğunu söylemiştir. Oysa altı saat evvel İçişleri Bakanı olayların altında sosyal bozuklukların, sendika kav galarının ve mahalli sebeplerin yattığını gazetecilere ifade etmiştir. Üstelik, tahkikatla ilgili sorumlular kanunsuz grevin tertibinde komünistlerin rolü olup olmadığı yolundaki sorulara, gayrı resmi olarak, tereddüt etmeden "hayır" cevabını verebilmektedirler. Zaten Zonguldak, komünist tahrikleri için en güç yerlerden biridir. Bu ildeki işçiler ve halk arasında gelişen cereyanlar daha ziyade nurculuk ve nakşîbendilik gibi tarikatlardır. Zonguldak ta 12 yıldır çalışan ve bugün İşletmenin önem] li bir mevkiini işgal eden bir sorumlu AKİS'çinin "komünizmle ilgili bir olaya tesadüf ettiniz mi?" sorusuna şu cevabı vermiştir:

"— Bir defa!.. Birkaç yıl önce lise mezunu bir genç bize işçi olmak için müracaat etmişti. Kendisini birkaç gün yetiştirdik ve ocağa gönderdik. Ertesi gün Milli Emniyetten telefon ettiler, bu çocuğun şüpheli olduğunu söylediği ler ve biz de işten çıkardık."

Görüldüğü gibi, değil komünistleri şüpheliler dahi bu bölgede adım adım takip edilmektedir. Bu durumda, böyle, birkaç bölgede birden başlıyan bir olayı derhal "komünist işi" diye ilan etmek, bazı gerçekleri gizleme kaygusundan doğsa gerektir...

Kimden yana?

Olaylar sırasında, özel sektör, toplantısına katıldıkları için Kozluya her şey olup bittikten sonra gelen Çalışma ve Enerji Bakanı ile bu toplantıya katılmadığı halde altı saatlik, Zonguldak yolunu Boluya da uğramak suretile -nedense- 13 saate çıkaran İçişleri Bakanı, zaten yatışmış olan olayları yatıştırmak için insanüstü gayretler sarfetmişlerdir! Ancak bu gayrettir sırasında fazlaca heyecanlandıklarından olacak, birbirleriyle çelişmekte de, âdeta yarış etmişlerdir. İçişleri Bakanı, yaptıkları işin kanunsuz olduğunu işçilere söyledikten birkaç saat sonra, Ça lışma Bakanı liyakat zamlarının tevziindeki adaletsizliklerden şikâyette işçileri bile geride bırakmıştır. İlk Hükümet bildirileri, olayları bir isyan ve başkaldırma olarak ifade ederken, olaylardan sonra, işçilerin istekleri, san ki normal bir grev karşısında kalınmış gibi, tamamen kabul edilmiş, liyakat zamlarının dağıtılması - genelleştirilmek üzere, durdurulmuş, böylece Sendika, Konfederasyon ve Hükümet arasında imzalanan protokol ihlâl edilmiş tir. Hattâ işçilere çalışmadıkları günlere ait yevmiyeleri bile ödenmiştir! Başlangıçta olayları haber veren Zonguldak Valisi bir Bakan tarafından alayla karşılanırken, büyük olay patlayınca, Hükümet bu defa aşırı telâşa düşmüş, kullanılmasına hiç ihtiyaç hissedilmiyen askeri birlikleri Zonguldağa yığmış, radyo yayınını yasaklamıştır.

Son durum tam bir karışıklıktır. Hükümet başlangıçta benimsediği komünizm ithamını ispat edememektedir. Maden-İş Sendikası Hükümetle imzaladığı protokolün, yine Hükümet tarafından işçiye hoş görünmek için ihlâli üzerine feveran etmiş bulunmakta-

Yaralı bir işçi hastanede
Boşuna akan kan

Bir kanunsuz greve itilen, Zonguldağın daha eğitilmemiş ve tam olarak uyanmamış işçisi ise, kalkıştığı isyanın meyvalarını hemen elde ettiği için, grevin kanuna uygun olanı ile uygun olmıyanı arasındaki farkı öğrenmek şansını aşağı yukarı kaybetmiştir...

Akıllı Zonguldaklılar, gazetecileri uğurlarken:

"— Çok yakında yine görüşeceğiz!" demişlerdir.

Bu hüküm doğrudur. Zonguldaktaki olayların gerçek sebepleri bulunup halledilmedikçe, gazetecilerin Bakanların ve askeri birliklerin Zonguldak seyahatleri tekrarlanacaktır. İşi sadece romantik tarafından ele alıp, bir - iki gün acıklı röportajlar ve tumturaklı nutuklarla geçiştirmenin imkânı yoktur. Önemli olan sadece dökülen kan değildir. Niçin, önceki gün yine Zonguldakta bir otobüs kazasında ölen 18 kişi büyük tartışmalara konu olmamaktadır? Zonguldak Olayları, kan dökülmemiş olsaydı dahi çapından bir şey kaybetmeyecek derecede önemli ve vahim olaylardır. Orada tahammüllerinin sonuna gelmiş, Sendikalarına güvenemiyen, işverenlerinden nefret eden, yeni devrede haklarını anyabileceklerini hisseden, fakat bunun yolunu Hükümetin takdirname anlamındaki tavizkâr hareketi ile iyice şaşıran 48 bin işçi vardır. Üstelik bu işçilere en çok tesir eden kimseler, Amerikadaki Jimmy Hoffa'nın yolunu seçmiş, o tip sendikacılardır.

Siyasetçiler sahnede

Haftanın ortasında Çarşamba günü saat 16.45'te Siyasal Bilgiler Fakültesiyle Hukuk Fakültesi önündeki caddede bir kalabalık etrafın dikkatlerini üzerinde topladı. S.B. Fakültesinin önünde başlıyan bu çeşit toplantıların anlamlı olduğunu bilen Cebeci halkı, meseleyi öğrenmek için gençlerin pankartlarını havaya kaldırmalarını bekledi. Biraz sonra mesele anlaşıldı: Yürüyüş, Zonguldak Olaylarıyla ilgiliydi. Gençlerin arasında bazı sendikacılarla TİP'ten müstafi Ankara senatörü Niyazi Ağırnaslı da vardı. Pankartlardaki sözlerden bazıları şöyleydi: "Mebusa zam, işçiye gam!". "Gençlik, emekçi elele", "Amele değil, işçi", "Sarı sendikacı, satılık sendikacı", "Gerçek basın neden azınlıkta?", "Kurşun değil, hak!", "Türk-İş, ayıp!", "Tarihi uyanış kurşunla durdurulamaz!"

Yeni sosyal düzeni ve işçi haklarını benimseyen ve destekleyenler, dövizlerden bîr kısmını tasviple okudular. Fakat bir yerde durakladılar. Bir. dövizde Türk-İş itham ediliyordu. Bunu önce kavrıyamadılar. Bu gençler işçi haklarından yana değil miydiler? Yoksa Türk-İş memleket işçilerini temsil eden en yüksek kuruluş değil miydi? Sonuncu dövizi okuyan bir genç irkildi, bir daha okudu ve sonra mırıldandı:

"— Hay Allah! Ben Zonguldaklı işçilerin bu işi cahillikten yaptıklarını sanmıştm. Demek ki tarihi uyanışmış!" dedi.

Yürüyüş, Operaya kadar sıkı Emniyet tedbirleri altında devam etti ve burada sona erdi.

Şurası muhakkak ki Zonguldak Olayları sırasında iki işçinin ölmesi, yurt çapında üzüntü yaratmıştır. Bütün aydınlar ve işçiler olaylar karşısında duydukları güçleri nisbetinde ifade etmişlerdir. Politikacılar ise olayı, kendi menfaatlerine göre yorumlamakta âdeta birbirleriyle yarışmışlardır. AP'liler, olayların komünistler veya CHP'liler tarafından tertiplendiğini yaymışlar, onları başka iddialar takip etmiştir. İşçi haklarına karşı olanlar. en sert kelimelerle bu hareketi isyan olarak nitelemişler, işçi haklarını benimsiyenler ise, işçinin kandırılmasından büyük üzüntü duyduklarını, ancak, meselenin gayrikanuni bir grev anlamı taşıdığını belirtmişlerdir.

Zonguldaklı maden işçileri gerçekten de her bakımdan çok perişan durumdadırlar. Hakları yenmektedir, dertlerini dinletememektedirler. Tahammülleri kalmamıştır. Fakat bütün bunlar grevin kanunisi yerine kanunsuzunu kullanmak için bir sebep değildir. Bu kanunsuz grev sırasında idarecilerin ve Hükümetin basiretsizliği neticesi iki işçi türk askerinin kurşunları ile can vermiştir. İşte karşı durulacak ve protesto edilecek davranış budur.

Çarşamba günü Siyasal Bilgiler Fakültesinin önünden hareket eden topluluğun davranışının yanlış anlamalara ve çeşitli yorumlara yol açabileceği söylenebilir. Daha şimdiden kulağa gelenler, bu yürüyüşün, demokratik düzene inandığını açıklamış bulunan bir parti tarafından düzenlendiğidir. Görünen ise, bu hareketin bazı sendikalar ve Üniversite gençlik teşekkülleri tarafından düzenlendiğidir. Yürüyüşten önce yayınlanan ve pankartlarda ki gibi "Tarihi uyanış kurşunla durdurulamaz" cümlesi ile sona eren bildiriye Petrol-İş, Yapı-İş, Pancar-İş, Sağlık-İş, Motor-İş ve Basın-İş sendikaları imza koymuşlardır Aslında cahil işçinin uyanmasını her memleketsever istemekte ve beklemektedir. Ancak bu uyanış aydınlatılmaya, uyandırılmaya muhtaç kitlelerden uzakta, ilanlar ve pankartlarla,dövizlerle olacak şey değildir.

Çağlayangil, Zonguldak **olayları hakkında** açıklama yapıyor

Esbab-ı mucibesine gelince

Zonguldak olaylarının gayrikanuni olduğunu belirten, fakat türk işçisine kurşun sıkılmasını protestoyu görev bilen, mağdur maden işçilerinin hakları nı aramak için imkânlarını seferber eden Türk-İş, bu meselede, en doğru hareket tarzını seçmiş kuruluşlar arasındadır.

T.B.M.M.

Nalıncı keseri

Avurtları çökmüş, solgun benizli, pejmürde kılıklı bir vatandaş, olgun ve dolgun göbekli, jaketatayı ve silindir şapkası ile prototip bir politikacıya soruyordu:

"— Beyefendi, sizin kalkınma hızınız nedir?"

Bu, milletvekili ve senatörlerin ödeneklerine zam meselesinin ortaya atılması üzerine, geçen haftanın sonlarında yayınlanmış bir karikatürdür ve ko nunun, karikatüristin fırçasında aldığı ifade şeklidir. Bir süredenberi Tür kiyenin son yıllardaki kalkınma hızının ne olduğu Muhalefet ve İktidar partileri arasında tartışılır ve ileri sü rülen rakamlar için, "Tinbergen mi, Feyzioğlu mu, yoksa Alican mı doğru söylüyor?" sorusu sorulurken, karikatüristin kalkınma hızı ile ilgili olarak ortaya attığı bu yeni istifham hayli tutmuştur. Şimdi parlamenterler, elde kâğıt - kalem, Türkiye ekonomisinin değil ama, kendilerinin, kalkınma hızlarını tesbite uğraşmaktadırlar. Bulunan rakam çok defa yüzde 20'nin üzerinde olmakta ve bu arada sık sık. tıpkı Plân tartışmalarında olduğu gibi, "çârî fiyat - sabit fiyat" tarzında ekonomik terimler yüksek sesle terennüm edilmektedir.

Gerçekten, Senatoda alınmış bulunan zam kararı Millet Meclisinden de geçtiği takdirde, parlamenterlerin, seçim masrafları sebebiyle pek de şişkin olmıyan cüzdanlarına her ay 1000 liraya yakın fazla para girecek demektir. Ancak kabarma bu miktarla da kalmıyacaktır. Karar makable şâmil olduğundan, bu zam geçmişe doğru da uygulanacak ve Parlâmento üyelerinin tam 37 aydanberi uğramış oldukları haksızlık, kendilerine toptan 38 bin 400 liralık bir ödemede bulunularak, tazmin edilecektir! Bu da parlamenterlerimize yüzde 20'nin üzerinde bir kalkınma hızı sağlamaktadır. Fakat bu, meselenin derinliğinde varolmak istenen amacı teşkil etmektedir. Aslında ne Komisyonda, ne de Senatoda bu konuda yapılan görüşmelerde milletvekilleri ve senatörlerin cüzdanlarına girecek paraların bahsi geçmiştir. Söz konusu olan sadece, vatandaş Cemalettin efendi ve onun uğradığı haksızlığın onarılmasıdır!

Vasfi Gerger
"Lüp!"

Gerçekten de, oynanmak istenen oyun, ilk bakışta hayli masum gözükmektedir. Ankaranın Kavaklıdere semtinde oturmakta olan Cemalettin Bulak adlı bir vatandaş, Dilekçe Karma Komisyonuna başvurarak, Devletten alacağı olduğunu iddia etmiş ve talep, Hesapları İnceleme Komisyonu tarafın dan incelenerek, "yerine getirilmesi" istenmiştir. İşte Senatoda alınmış bulunan karar ilk bakışta, sadece vatandaş Cemalettin efendinin talebinin yerinde görülmesinden ibarettir ve Millet Meclisinde de aynı husus görüşülecektir.

Parlamento mu, Kızılay mı?

Fakat, meselenin sadece Cemalettin efendi meselesi olduğu da sanılmamalıdır. Mesele, parlamenterlerin geçen seçimlerde girdikleri ağır borçlardan içinde bulundukları geçim sıkıntısına ve önümüzdeki Genel Seçimlerde yapılacak masraflara kadar çeşitli amaçlara hizmet edecek niteliktedir. Zira Cemalettin Bulak şimdi sadece "va tandaş Cemalettin efendi"dir ama, as lında bir ikinci ve önemli vasfı da eski bir senatör olmasıdır. Esasen haksızlık iddiası da, bu şahsın senatörlüğü sırasında almış olduğu ödeneklerin eksik tahakkuk ettirildiği, bu sebeple, aradaki farkın kendisine toptan ödenmesi şelindedir. Hemen hemen yuvarlak bir hesapla 40 bin lirayı bulan bu fark aslında diğer parlamenterler için bir emsal teşkil edecek ve Bulakla birlikte bütün milletvekili ve senatörler de aynı miktarda parayı cüzdanlarına, hem de büyük bir huzur içinde, indireceklerdir. Üstelik, seçimlere kadar altı ay da bu zamlı tarife üzerinden ödenek alacaklardır.

1936 sıra numarası ile Dilekçe Komisyonuna gelen Bulakın müracaatı, bu meşru sebeple, raflarda unutulmuş olan diğer binlerce dilekçeye göre özel bir işleme tâbi tutulmuş ve derhal ilgili Komisyona, yani Hesapları İnceleme Komisyonuna havale edilmiştir! Dilek çe burada, bütün partilerin -evet. bütün partilerini mutlak desteğiyle en kısa zamanda müspet karara bağlanmıştır. Dilekçe Komisyonunun diğer ko misyonlara göre önemli bir özelliği, Millet Meclisi gibi karar alma yetkisine sahip olmasıdır. Üzerinden otuz gün geçer ve hiçbir itiraz vâki olmazsa, karar kesinleşmekte ve uygulanmaktadır. Bundan amaç. Genel Kurulun, çok defa basit meşaleler için kale me alınmış bulunan binlerce dilekçe ile boş yere meşgul edilmemesidir. İşte bu özellikten faydalanarak Bulakın dilekçesi de, nasıl olsa bir itiraz vukubulmaz düşüncesiyle, oldu bittiye getirilmek istenmiştir. Kararın Senatoya gelmesi ve burada görüşülmesi, ise bir sürpriz çıkışın sonucudur. Parlâmentonun "cin adam"ı Afyon milletvekili Halûk Nurbâki, oynanmak istenilen oyunu sezmiş ve karara, Anayasaya aykırı olduğu gerekçesiyle itiraz etmiştir Gerçekten, bu konuda Anayasanın 82. maddesi açıktır ve şöyle demektedir:

"Ödeneğin aylık tutarı birinci derecedeki devlet memurunun aylığını, yolluk da ödeneğin yarısını geçemez"

Anayasada söz konusu edilen "birinci derecede devlet memuru aylıgı" nın miktarı gerek bu madde konulurken Kurucu- Mecliste ve gerekse milletvekili ve senatörlerin ödeneklerini düzenliyen 1 Numaralı Kanun görüşülürken 1961 sonlarında Millet Meclisinde açıkça belirtilmiştir. Bu miktar 2 bin ve zamla birlikte 2 bin 400 liradır. Ama Bulak ve diğer zamçılar bu kesin hükümlere rağmen "aylık" kelimesi üzerinde durmakta ve bu kelime ile hem maaş ve hem de ek ödeneklerin mürad edildiğini ileri sürmektedirler. Tabii keşin rakkam 2 bin 400 lira olarak tes

bit edildikten sonra bu yeni tez bir demagoji veya çimlenme gayretinden başka bir nitelik taşımamaktadır.

Anayasanın 82. maddesinin ikinci fıkrasında bir zam sözü mevcutsa da, bundan, ancak kararı" takibeden genel seçimlerle Parlâmentoya girecek milletvekili ve senatörlerin faydalanabileceği belirtilmektedir. Her türlü tartışma bir yana, bu hüküm dahi 40'ar binlik balonları gürültüyle patlatmak için yeterdir. Ama işin ucunda 40 adet mor banknot olunca her türlü Anayasa, kanun, nizam endişesinin üzerine bir sün ger çekilmiş ve karar geçen hafta Senatoda kabul edilmiştir.

Yan cebime

Tabii, gerek Anayasanın ve gerekse 1 Numaralı Kanunun acık hükümleri karşısında hiç kimse açıkça "bu parayı istiyorum" diyememektedir. Ama hemen hemen bütün parlamenterlerin gönlünde birer 40 bin liralık, tatlı hayat sıcak sıcak yatmaktadır. Bu husus ta, âdeta pârtilerarası kurulmuş bulunan bir "milli koalisyon" bütün hara------- devam etmektedir. Nitekim, Di lekçe Komisyonu kararının Senatodan, fazlaca bir muhalefet görmeden geçişi de bunun en belirgin delilidir. Zamlara karşı muhtelif tarihlerde daima menfi tavır takınmış olan CHP de bile mutlak bir direniş görülmemektedir. Haftanın başlarında bu konuda Grupunun temayülünü soran bir AKİS mensubuna, CHP Grup Başkan Vekili Fethi Çelikbaş şöyle cevap verdi:

"— Her çeşit eğilim mevcut. Kimisi, durumu bilmediğini söylüyor: kimisi, hukukçular incelemiş, doğrudur. diyor; kimisi de, böyle şey olmaz, diyor.."

Aynı gün Emin Paksüt ise Çelikbâşın demecinden habersiz, söyle konuştu:

"— Hiç kimse, cebine girecek paraya hayır. istemem demez. Ama bunun çeşitili yolları vardır. Kimisi, "vallahi hukukçular incelemişler, haklı görünü yorlar, alabiliriz herhalde der. Kimisi, ben inceledim, doğrudur, alacağım' der. Kimisi de ben anlamam bu kanunlardan, hukuktan, birader. Ne karar alınırsa uyacağım' der."

Aslında Emin Paksüt, Parlâmentoda bu karara muhalif olan, iki elin parmakları ile sayılabilecek kadar az politikacılardan biridir. Onunla birlikte Turhan Feyzioğlu, Coşkun Kırca. İlyas Seçkin ve İbrahim Öktem de karara şiddetle karşıdırlar. Bu grupa eklenen bir altıncı isim de bağımsızlardan, gırtlağına kadar borçlu Halûk Nurbâkidir. Tabii bu arada Ferit Melen ve birçok CHP'li ile Tabiî Senatörler hattâ diğer partilerden parlamenterler de zamcılara karşıdırlar ama,

Cemal Gürsel

Kuvvetli Başbakan Olsaydı

Sayın Cumhurbaşkanı bir gazeteye demeç vermiş bulunuyor. Sayın Gürsel bu demecinde kendisine makamının sağladığı dokunulmazlığın ve sorumsuzluğun hudutlarını aşmıştır. Aksine, söylediği bir takım sözler şahsını içime alacak tartışmalar doğuracak niteliktedir. Sayın Cumhurbaşkanı şöyle demiştir:

"— Komünizm Türkiyeyi kurtarmaz, mahveder. Bu cümleden olmak üzere bir çok müessesenin devletleştirilmesinin elzem olduğu yolunda iddialar vardır. Kanaatim şudur: Liberal bir demokrasi daha güçlü ve daha yaratıcıdır. Büyük devletleştirme hevesleri zannedildiği kadar faydalı olmaz.."

Bu fikirleri beyan etmek Cumhurbaşkanlığı için Anayasanın ve kanunların tanıdığı haklarla bağdaşmaz. Liberal mi, yoksa devletçi bir ekonominin mi daha iyi olduğunu söylemek Türkiye Cumhuriyetinde Cumhurbaşkanına düşmez. Hele, demeçteki "bu cümleden olrak üzere" tâbiri tam bir talihsizliktir. Bir takım müesseseleri devletleştirmek istemek "komünizm cümlesinden" değildir. Bugün dış ticareti dahi devletleştirmek tavsiyesinde bulunanlar vardır ve bunun komünistlikle bir ilgisi yoktur. Sayın Cumhurbaşkanı, bu dil sürçmesinin haricinde de, böyle tartışmaların üzerinde kalmakla mükelleftir. Zira sayın Cumhurbaşkanını muhatap alıp tartışmalara girişmek mümkün değildir. Bu mümkün olmayınca sayın Gürselin tek kişilik bir maça vesile vermemesi gerekir.

Sayın Cumhurbaşkanının Kıbrıs konusunda bir vaziyet söylemesinin de hakları ve yetkileriyle bağdaşır bir tarafı yoktur. Türkiye Cumhuriyetinde siyaset sorumlu hükümetler tarafından tâyin ve takip edilmektedir. Sayın Gürselin bunlara karışması kuvvetler ayrılığına aykırıdır. Sayın Cumhurbaşkanı bu noktalara dikkat etmesi gereken başlıca şahsiyettir.

Sayın Gürsel demecinin bir yerinde kendisinin zayıf bir Hükümet Başkanı aradığı ve bu yüzden İnönüyü düşürme tertiplerine Çankayanın karıştığı yolundaki bir iddiayı da yalanlamıştır. "Zayıf bir Hükümet Başkanı bulup işlere karışmak arzusunda olduğumu belirtmek istiyorlar. Bunun heveslisi değilim" demiştir.

Bugün zayıf olmayan bir Hükümet Başkanına düşen görev, sayın Cumhurbaşkanına durumunun hususiyetlerini saygıyla hatırlatmaktır.

doğrusu aranırsa, anti zamcılar zamcılara nisbetle hayli azınlıkta kalmakta dırlar.

Haftanın başlarında Pazartesi günü İsmet İnönünun başkanlığında CHP Grup yöneticileriyle yapılan bir toplantıda bu mesele ele alınmış ve konunun Grupa götürülmemesi kararlaştırılmıştır. Toplantıda İnönünün yaptığı konuşmadan sonra beliren hava. CHP'nin zamlara kırmızı oy kullanacağı şeklindedir. Ama bu havaya rağmen CHP'den de karar lehine oy çıkması bir sürpriz sayılmamalıdır. CHP Genel Sekreter Yardımcısı Cihat Baban bu hususu bir AKİS'çiye açıkca söylemekten kaçınmamıştır.

Parlâmento koridorlarında zam ile ilgili konuşmalarda "glikoz" kelimesi parola olarak kullanılmakta ve üç parlamenter bir araya geldi mi, hep aynı soru sorulmaktadır:

"— Şu bizim glikoz işi ne safhada?"
Son günlerde alınan cevaplar da pek değişmemektedir:

"— Salı günü Millet Meclisine geliyor.."

Gerçekten, bu konuyu yöneten ve yürüten AP'li Turhan Bilgin ve Reşat Özarda ile bağımsız Vasfi Gerger ve CHP'li Süreyya Endikin bütün gayretleri, kararın öncelik ve ivedilikle Millet Meclisinde görüşülmesini sağlamak tır. Şimdilik beklenen. Siyasi Partiler Kanunu ile ilgili görüşmelerin bir sonu ca bağlanmasıdır. Bu arada milletvekilleri esaslı bir şekilde taranmakta ve bunlara çeşitli çevrelerden baskı yapılmaktadır. Meselâ AP'li Nazmi Ök tem bu baskıya mâruz kalanlardan sadece bir tanesidir. Öktem mali durumunun iyi olmasına rağmen, arkadaşlarının zoru ile bu karara beyaz oy kul lanacağından yakınmaktadır! Zenginlerden CHP'li Zeynel Gündoğdu da gene arkadaşlarının zoruyla tasarıya beyaz oy kullanacaklar arasındadır! Ancak Gündoğdu zamlı maaşını almıya cağını ifade etmektedir.

Glikozcuların bir başka çalışmasın da Hükümet üyeleri teşkil etmektedir Vasfi Gergere göre Başbakan Süleyman Demirel karar için "evet" demiş Maliye Bakanı İhsan Gürsan da "gerekli tahsisatı bulacağını" vâdetmiştir

Glikozcuların şimdilik tek korkula rı karar Millet Meclisinde oylanırken "anti zamcılar"ın açık oylama istemeleridir. Bu takdirde milletvekillerini red oyu kullanmalarından korkulmaktadır. İşte şimdi gayretler daha çok, açık oylama istemek için gerekli 15 kişiyi bir araya getirmeme yolunda gösterİlmektedİr ki, karar Millet Meclisin de kabul edilse dahi, kimin ne olduğunu ortaya çıkaracak nitelikle olan açık oylamaya engel olmak glikozcuların elinden gelmlyecektir.

Meselenin bir diğer ilgi çekici yönü de, parti liderlerinin takındıkları menfi tutuma rağmen, parlamenterlerin, kararın gerçekleşmesi için gösterdikleri gayretlerdir. CHP Genel Başkanı İsmet İnönü, böyle bir şeyi tasvip etmediğini daha işin başında açıkça ifa de etmiştir. YTP .Genel Başkanı Ekrem Alican ve CKMP Genel Başkanı Ahmet Oğuz da birkaç kelime farkı ile aynı şeyleri ifade, etmişlerdir. AP Genel Başkanı Süleyman Demirel ise parlamenter olmadığı için bu konuda fikir beyan etmemeği tercih etmiştir.

Parlâmento koridorlarında ileri sürülen tahminler daha çok, kararın ger çekleşecegi yönündedir. Bu konuda parti disiplini ve diğer kurallar bir kenara itilmiş bulunmaktadır. Nitekim haftanın başlarında, kararın savunuculuğunu üzerine almış bulunan senatör Vasfi Gerger, bir AKİS mensubunun:

"— Ya. 1962'de olduğu gibi gene 23 kuruşluk, 42.5 kuruşluk telgraf havaleleri yağmağa başlarsa?" sorusuna, akıl lara durgunluk veren bir cevap vermiş tir:

"— Yağsın! Biz hakkımızı alıyoruz.."

Gergerin bahsettiği "hak" ile Anayasanın 82. maddesi arasında bir paralel kurmak, bu hakkın gerçeklik derecesi hususunda büyük tereddütlere yol açmaktadır.

Hele, bütün Türkiyede geniş yankılar uyandıran Zonguldak Hadisesinin altında maden işçisi için 60 kuruşluk bir zammın yattığı düşünülürse.. Her halde böyle bir ortam içinde "paralar cebe" formülü Meclis tarafından millete kolay hazmettirilmeyecektir.

Grivas
Atma Recep

Kıbrıs

Fırtına yaklaşıyor

Bu hafta Kıbrıs anlaşmazlığını yeniden ön plâna geçiren olaylar, geçen Cuma günü, silâhlı bir rum güruhunun, Lefke bölgesinde bulunan ve içinde beşyüze yakın türkün yaşadığı Bağlı köyü (Ambeliku) kuşatmasıyla başladı. Gerçi Kıbrısın havasında bir süredir huzursuzluk kokuyordu ama doğrusu, şu sırada rumların böyle bir harekette bulunmaları için görünürde hiçbir sebep yoktu- Bağlı köyün türkleri son haftalarda, köylerini Lefkeye bağlayan beş kilometrelik yolu tamir için bir buldozer getirtmişler, kendi hallerinde çalışıp duruyorlardı. İşte, rumlara göre türk lerin bütün günahı da buydu. Bu yolu düzeltmeye çalışanlar, bu işe mutlaka, bir türk çıkarmasını kolaylaştırmak için kalkışmışlardı!

İşte böylesine sudan bir bahaneyle Bağlı köyün etrafını kuşatan rumlar, çok geçmeden, yardımlarına ağır toplarla tankları da getirdiler. Cuma günü rumlar türk köylüler üzerine ateş açtılar, fakat türkler buna cevap vermeden önce durumu Birleşmiş Milletler Barış Gücü kumandanına bildirdiler. Büyük bir aceleyle olay yerine gelen General Thimayya rumlara söz geçiremedi ve Lefköşeye dön düğü zaman da bu aczini itirafları kaçınmadı. Barış Gücünün bu yetersizliği karşısında Bağlı köyün türkleri ertesi gün kendilerine açılan rum ateşine mukabele ettiler. Cumartesi ve Pazar günleri karşılıklı ateşle geçti. Pazartesi günü rumlar daha başka türk köylerini de kuşattılar, Lefkede karşılıklı çatışma başladı. Şu satırların yazıldığı sırada, Kıbrısın du-

rumu bütün nezaketini muhafaza ediyordu.

Papazın aklı

Rumların durumundaki bu sertleşmenin tam Güvenlik Konseyindeki Kıbrıs görüşmelerinin başlayacağı günlere rastlaması hiç kimsenin gözünden kaçmadı. Acaba rumlar, Konsey görüşmelerinin öncesinde boyle hareket etmekle ne kazanmak istiyorlardı? Ankaradaki siyasî yorumcuların hiçbiri bu sorunun kesin cevabını veremedi. Türk Dışişleri Bakanlığı da, rumların niyetini öğrenmek için, Ankaradaki yunan elçisini Pazartesi akşamı davet ederek, olup bitenlerin açıklanmasını istedi. Anlaşılan, Papazın niyetine Atinanın da aklı ermiyor olmalı ki, yunan elçisi Salı günü Türk Dışişleri Bakanlığına verdiği cevapta dişe dokunur hiçbir şey söylemedi. Yunan elçisine göre, Lefke ve dolayların da olanlar öyle büyük meseleler çıkaracak türden şeyler değil, alınmış bazı olağan güvenlik tedbirlerinden ibarettir!

Yunan elçisinin verdiği bu cevap Ankarada hiç kimseyi kandırmadı. Şu sırada kim Kıbrısa saldırmaya kalkışmıştır ki, rumlar savunma tedbiri almak zorunluğunu duymuşlardır? Anlaşılan şudur ki. bu olayların gerisinde Makariosun, AdadaM Barış Gücünün itibarını düşürmek isteği yatmaktadır. Gerçekten, Adadaki rum basını, bundan daha çok önce. Barış Gücünün süresinin uzatılmasına karşı cephe almıştı. Zira rumlar, bu kuvveti, Adadaki türk mukavemetini kırma çabalarına karşı dikilmiş en büyük engel olarak görüyorlardı.

Öteyandan, Adaya yeni bir türk saldırısından söz açmakla, Makariosun, Güvenlik Konseyinde ve dünya kamuoyunda yeniden kendi durumunu kuvvetlendirmek istediği anlaşılmaktadır. Fakat Papazın bu oyunlarına artık herkes o kadar alışmıştır ki, onun bu yeni dolabına da kimsenin inanması beklenemez.

'Nihayet, Kıbrıs rumlarının yeni saldırıları Türk Değiştirme Birliğinin Adaya gönderileceği günlere rastlamaktadır. Türkiyenin bu birliğin gönderilmesiyle ilgili olarak aldığı tedbirler, rumlara, sanki bir türk saldırısıyla karşıkarşıya bulunuyorlarmış gibi gürültü koparmak fırsatını vermiştir, öyle anlaşılıyor ki, Makarios ve arkadaşları bu fırsattan faydalanarak Adadaki son türk mukavet yuvalarını kırmak emelindedirler.

Ateşle oynanmaz!

Kıbrıs rumlarının bütün bu hesaplarla giriştikleri yeni macera, ateşle oynamaktan başka birşey değildir. Adadaki soydaşlarının saldırıya uğramasına seyirci kalamayacak olan Türkiye elbette ki gerekli göreceği bütün tedbirleri alacaktır. Nitekim, askeri plânda, son günler içinde önemli adımlar atılmış, ordu ve donanma alarm durumuna getirilmiştir. Eğer Makarıos pusulayı şaşırıp biraz ileri giderse, çoktan hakettiği dersi hemen alacaktır.

Hasan **Işık konuşuyor**
Akıl için yol birdir

Bu haftanın ilk günlerinde Türkiye diplomatik plânda da boş durmamıştır. Türk Dışişleri Bakanı Hasan Işık, Bölgesel Kalkınma Anlaşmasının bakanlar seviyesindeki toplantısında bulunmak üzere yapacağı Karaçi yolculuğundan vazgeçmiş olayları daha yakından izlemek için Ankarada kalmıştır. Dışişleri Bakanlığına yakın çevreler, Türkiyenin rum tahriklerine kapılmamak için büyük bir dikkat gösterdğini belirtmektedirler. Anlaşılan, türk dış politikasını yönetenler, Kıbrıs meselesinin Birleşmiş Milletlerde görüşüldüğü bir sırada durumu daha da karıştıracak herhangi bir davranıştan dikkatle kaçınmak kararındadırlar.

Bu haftanın ilk günlerinde Ankarada en fazla dikkati çeken olaylardan biri de, Türkiyedeki Sovyet Büyük Elçisi Nikita Rijovun Başbakan Suat Hayri Ürgüplü ile Salı öğle üzeri yaptığı görüşmedir. Bu görüşme konusunda taraflar her türlü açıklamadan kaçınmaktadırlar. Fakat anlaşıldığına göre, birbuçuk saat süren görüşme sırasında, en çok konuşulan konu, Kıbrıs rumlarına verildiği söylenen ağır silâhlar olmuştur. Gerçekten, rumların Lefke dolaylarında giriştikleri son hareket sırasında ağır toplar ve tanklar kullandıkları görülmüştür. Gelen ajans haberlerinde bunların sovyet yapısı olduğu söylenmektedir. Sovyet Büyük Elcisi Rijov ısrarla bu haberlerin asılsız olduğunu belirtmiş, Sovyetler Birliğinin Kıbrıs rumlarına Ada türklerinin güvenliğini tehlikeye düşüreçek hiçbir yardım yapmadığım tekrarlamıştır. Ancak, gene Rijovun Başbakan Ürgüplüye söylediğine göre, Sovyetler Birliği başka ülkelere yolladığı bazı silâhların Kıbrıs rumlarına devredilip edilmediğini denetleyecek durumda da değildir.

Başbakan Ürgüplü Sovyet Büyük Elçisi Rijovdan sonra Amerikan Büyük Elçisi Hare ile de uzun bir görüşme yapmıştır.

Lâf pazarı

Bir yandan Doğu Akdenizde bütün dünya barışını ilgilendiren bu olaylar olup biterken, diğer yandan Atlantiğin ötesindeki Birleşmiş Milletler gökdeleninde de Kıbrıstaki Barış Gücünün süresinin uzatılmasıyla ilgili görüşmeler başlamıştır. Bu görüşmelerin Kıbrıs rumlanyla Kıbrıs türkleri arasında yeni bir söz düellosuna tanık olması beklenmektedir. Kıbrıs rumlarının Dışişleri Bakanı Kipriyanu, Atina ve Londrada yaptığı temaslardan sonra, şimdi Güvenlik Konseyi çalışmalarına katılmak üzere New York'a gelmiş bulunmaktadır. Öteyandan Kıbrıs türk topluluğu lideri Rauf Denktaş ile Savunma Bakanı Osman Örek de Konseye Kıbrıs türklerinin görüşünü anlatmak için New York'a gitmektedirler.

Güvenlik Konseyinin yapacağı görüşmelerden sonra Barış Gücünün Adada kalış süresinin üç ay daha uzatılacağı umulmaktadır. Çalışmaları nekadar etkisiz olursa olsun. Birleşmiş Milletler kuvvetlerinin bugün Kıbrıstaki nâzik dengede başlıca rolü oynadığına şüphe yoktur. Eğer Ada türkleri bugün hâlâ Türkiyeden gönderilen yardımları alabiliyorlarsa, Kıbrıs türklerinin aldığı savunma tedbirleri rumlar tarafından hemen giderilmiyorsa, bu, Birleşmiş Milletlerin sayesindedir. Zaten rumların Barış Gücüne kızmasının başlıca nedeni de budur.

Son olaylar, Kıbrıs anlaşmazlığına en kısa zamanda bir çözüm yolu bulunması gerektiğini bütün dünyaya bir kere daha hatırlatmıştır.

DÜNYADA OLUP BİTENLER

B. Amerika

Başkan ile Vali

Geride bıraktığımız hafta koca Birleşik Amerika ülkesinin ufacık Selma kasabasında olup bitenler, bütün dünyayı bir kere daha şaşkınlıklar içinde bırakmıştır. Selma kasabası. Birleşik Amerikanın en az önemli eyaletlerinden biri olan Alabama'nın ufak kasabalarından biridir. Fakat zenciler, Alabama eyaletinde kendilerine oy hakkı tanınmamasını protesto etmek için bu kasabadan başlayacak bir yürüyüşe geçmeye karar vermişler ve ondan sonra da, Selma'nın adı bütün dünyada duyulmuştur.

Selma kasabasının- irikıyım şerifi, bir kere kafasına "pis siyahlar"ı yürüyüşe çıkarmamayı koymuştur ve Başkan Johnson'ın çağrısına, federal mahkeme kararlarına ve dünya kamu oyunun tepkisine rağmen, Nuh deyip peygamber dememektedir. İrikıyım şerifin arkasında Alabama eyaletinin ünlü valisi Wallace vardır. Hatırlanacağı gibi. Kennedy'nin başkan olduğu sıralarda bu vali bir zenci genci üniversiteye yazdırmamak için üniversite kapısına dikilecek kadar ileri gitmiş, fakat Başkan Kennedy'nin Alabama'ya federal kuvvetler göndermesi üzerine, arkasına bile bakamadan, geri çekilmek zorunda kalmıştı. Şimdi, teksaslı çiftlik sahibi Johnson'ın başkanlık devrinde, istediği gibi at oynatmaktadır.

Geçen hafta, zenci lider Martin Luther King'in başkanlığında Selma'dan Montgomery'ye yürümek isteyenlerin başına gelmeyenler kalmamıştır. Yürüyücülerin üzerine köpekler salınmış, karşılarına eyalet kuvvetleri çıkartılmış ve Martin Luther King'le arkadaşları yola bile çıkarılmamışlardır. Bu da yetmiyormuş, gibi yürüyüş dağıtıldıktan sonra buna katılmak üzere Selma'ya gelen üç beyaz din adamı zencilere mahsus bir lokantada yemek yedikleri için, dışarıda da bir temiz dayak yemişler, bunlardan bir tanesi aldığı yaraların etkisiyle ölmüştür.

"Davacı ola kadı.."

Bütün bu olayların karşısında Başkan Johnson'ın yaptığı, bir nevi oyalamacadan başka birşey değildir. Söylenilenlere bakılırsa, Johnson Alabama'ya federal kuvvetler yollamanın Güneyde şiddetli tepkiler yaratmasından korktuğu için tarafları güzellikle yola getirmek taraflısıdır. Nitekim geçen hafta sonunda Wallace'ı. Beyaz Saraya davet ederek kendisiyle uzun bir süre görüşmüştür. Fakat bu görüşmenin başarısızlıkla sonuçlandığını kimse gizlememektedir. Nitekim,şu satırların yazıldığı sırada gelen haberlere göre, bu sefer de Montgomeryde yapılan bir yürüyüş denemesinde yine köpekler saldırtılmış, coplar işlemiş, atlı polisler yürüyüşe katılanları ezmekten bile çekinmemişlerdir.

Lyndon Johnson
Başında dert olunca...

Başkan Johnson'ın beyazların tepkisinden çekindiği yolundaki sözlerini akla yakın bulmaya imkân yoktur. Güneyli beyazlar, nasıl olsa, ırk ayrılığına kendi rızalarıyla son verecek değillerdir ölçülü bir federal zorlama zaman zaman kaçınılmaz olmaktadır. Fakat Başkan Johnson, doğrusunu söylemek gerekirse, ırk ayrımına giderilmesinden çok seçimlerde alacağı oylarla ilgilenmektedir. Zaten ırk ayrılığı meselesine de bunun kaldırılmasına yürekten inandığı için değil, Demokrat Parti geleneğinden ve Başkan Kennedy'den devir aldığı bir siyasi miras olduğu için el atmak zorunda kalmıştır. Yoksa, kendisinin de çiftliklerinde siyah insan çalıştıran bir, güneyli toprak sahibi olarak siyahların dâvalarına sahip çıkmasına imkân yoktur.

Anlaşılan, amerikalı siyahların çileşi daha uzun bir süre dolmayacaktır.

Fransa

Minyatür seçim

Geride bıraktığımız Pazar sabahı, fransız seçmenler, seçim sandıklarının başındaki uzun kuyruklara girdiler. Gerçi o gün yapılan genel seçim değil, belediye seçimleriydi ama, bu yılın sonlarına doğru yapılacak genel seçimlerin, bir minyatürü olarak göründüğü için bütün Fransa bundan a-

lınacak sonuçları merakla bekliyordu. Belediye seçimlerinin sonuçlarını en çok merak edenler hiç şüphesiz siyasi partiler, bu arada da Başkan De Gaulie'ün UNR partisiydi. Bu parti, belediye seçimlerinin çoğunlukla sol kanat lehine çıktığını bildiği için, işin başındanberi bunların önemini küçümsemeye çalışmıştı. UNR idarecilerine göre, belediye seçimleri siyasetdışı ve esas itibariyle mahalli ve bölge menfaatlerini gözetme gereken bir kamu yoklamasıydı. Bu bakımdan, alınacak sonuçlara öyle büyük anlamlar verilmemeliydi. Ancak, UNR idarecilerinin söyledikleriyle yaptıkları pek birbirine uymadı. Hükümet üyelerinin hemen hemen üçte birine yakını, doğup büyüdükleri, yaşadıkları bölgelerdeki belediye meclislerine adaylıklarını koydular. Bizzat Başbakan Pompidou bile, bir mülkünün bulunduğu Cajarc'da belediye meclisi adayıydı. Üstelik, seçim propagandası sona erdiği bir sırada televizyona çıkarak halkı UNR e oy vermeye çağırdı.

Geçen Pazar günü yapılan belediye seçimlerinin bir başka özelliği de. bu seçimlerin yeni bir kanuna göre yapılmış olmasıdır. Bu kanuna göre, iki türlü çoğunluk esasına dayanan seçimde, nüfusu 30 binden fazla olan belediye bölgelerinde seçmenin liste üzerinde oynamaya hakkı yoktur ve birinci turdan sonra listelerde herhangi bir değişiklik yapmak da mümkün değildir. Bu kayıtlamalar, nüfusu 30 bini aşmayan belediyelerde, nüfus azaldığı ölçüde hafiflemektedir. Bu yeni kanunLa getirilen bloke liste sistemi, büyük şehirlerde, mahallin siyasi sorumlularını en şanslı listeyi düzenleyebilmek için bazı anlaşmalara sevketmiştir. Meselâ Lion şehrinde Belediye Başkanı Pradel, aşırı sağcılar arasında varılan anlaşmalarla yeniden işbaşında kalmayı sağlamıştır. Parise yakın bazı belediye bölgelerinde sosyalistlerle komünistler birleşmişler ve kendi adaylarını seçtirmeyi başarmışlardır.

Buna karşılık, bazı bölgelerde, sos yalistler komünistlerle birleşmekten kaçınmışlardır. Meselâ, Marsilyanın sosyalist Belediye Başkanı Gaston Deferre -aynı zamanda bu yılın sonlarına doğru yapılacak başkanlık seçimlerinde De Gaulle'ün karşısındaki tek ciddi adaydır-, halkın UNR ile komünistler arasında bir seçim yapmak zorunda bırakılmaması gerektiğini ileri sürerek komünistlerle işbirliği yapmaktan kaçınmıştır. Ancak alınan ilk haberler, Deferre'in bu düşüncesinin doğru çıkmadığını göstermektedir. Marsilya Belediye Başkanının solla işbirliği yapacağı yerde bazı ufak merkez partileriyle anlaşmasını hoş karşılamayan bazı sosyalistler, komünistlerle birleşerek, Deferre'in ilk turda seçilmek için gerekli oyu toplamasına engel olmuşlardır. Anlaşılan, Deferre önümüzdeki Pazar günü yapılacak ikinci tura da katılmak zorunda kalacaktır.

Belediye seçimlerinden alınan ilk sonuçlara bakarak, fransız halkının hiç değilse mahallî kademede hâlâ çok partili sistemi desteklediği söylenebilir. De Gaulle'ün Fransız Meclisine olduğu gibi belediye meclislerine de az, fakat büyük partili, mütecanis ve iş görebilecek kuvvette bir düzen getirmek amacıyla çıkardığı yeni seçim kanunu bu amacı sağlamaya yetmemiştir.

Amerika'ya en güzel mevsiminde, en ucuz tarifeyle – gidiş-dönüş 5,606 liraya –* uçabilirsiniz

NELER YOK...NELER !

PanAm'ın 21 günlük Ekonomi yaz tarifesinin tatbik devresi herkesin seyahat etmek arzusunda olduğu bir zamana tesadüf etmektedir. Bu da sizin 898 liralık bir tasarruf yapmanıza yol açar. New York'da görülecek o kadar çok şey var ki! Broadway'in yeni sahne eserleri, sayıları 116.000'i bulan mağazalar... sergiler, defileler, restoranlar... ve en önemlisi, 21 Nisan'da tekrar ve son defa açılacak olan muhteşem New York Dünya Fuarı.

Memleketin diğer köşeleri de binbir çeşit özellikle dolu. Niagara Şelâlesi, kozmopolit San Francisco, efsanevî Grand Canyon ve görülmeğe değer daha nice güzellikler! PanAm, Amerika'ya direkt olarak aktarmasız sefer yapan yegâne havayoludur ve bir tek PanAm bileti ile A.B.D.'nin herhangi bir şehrine uçabilirsiniz.

ÜSTELİK ÇOK UCUZ

Sizler için gayet müsait imkânlar hazırladık. New York'da 3 gün (otel, şehir içi gezileri ve Dünya Fuarı giriş bileti dahil) 22 Dolar. Bu hususi tarifeleri başka şehirlerde de bulacaksınız. Meselâ, Washington'da 19 Dolar, San Francisco'da 18 Dolar; hattâ diğer şehirlerde daha da ucuz. Hepsinden önemlisi, Amerika'ya uçuş tarifemizin şimdiye kadar böylesine indirilmemiş olmasıdır.

*5 Amerikan Şehrine İstanbul'dan Gidiş-Dönüş PanAm Fiatları

ŞEHİRLER	[illegible]
NEW YORK	5. 606 TL.
BOSTON	5. 542 TL.
WASHINGTON	5. 903 TL.
PHILADELPHIA	5. 789 TL.
DETROIT	6. 036 TL.
CHICAGO	6. 287 TL.
LOS ANGELES/SAN FRANCISCO	8. 222 TL.
SEATTLE/TACOMA	7. 431 TL.
PORTLAND	7. 652 TL.
DALLAS	7. 116 TL.
HOUSTON	7. 260 TL.
BALTIMORE	5. 884 TL.
ATLANTA	6. 507 TL.
NEW ORLEANS	6. 941 TL.

* Kanuni icaplara göre Dış Harcamalar Vergisi ilâve edilmelidir.

İSTANBUL : Hilton Metnazı, Tel: 47 45 30
ANKARA : Atatürk Bulvarı 53, Tel: 12 11 2(
İZMİR : İzmir Palas Oteli, Tel: 32 1 00
ADANA : Agba Oteli, Tel: 32 38

Dünyanın En Tecrübeli Havayolu

ATLANTİKTE BİRİNCİ
PASİFİKTE BİRİNCİ
LÂTİN AMERİKADA BİRİNCİ
DÜNYA TURUNDA BİRİNCİ

Tüli'den haberler

Bitirdiğimiz haftanın en ilginç toplantısı, Cuma gecesi İran Büyük Elçilik binasında, Çocuk Bakını Derneği yararına verilen balo oldu. Ankaralı pek çok hanımın uzun zamandir büyük bir gayretle hazırladığı balo gerçekten temiz ve güzel bir kalabalığı Elçilik binasına toplamıştı.

Kapıdan girildiği, zaman karşıya gelen merdivenin iki tarafına, türk ve iranlı hanımlar, milli kıyafetlerle dizilmişlerdi. Sağ tarafta hazırlanmış olan masaların üzerinde de zengin piyangolar sıralanmıştı. Misafirlerin pek çoğu uzun tuvaletler giymişti. Kırmızı uzun tuvaleti ile Lâle Kura ve Derneğin başka üyeleri evsahibeliği yapıyor, misafirleri kapıda karşılıyorlardı. Diğer üyeler de kısmen piyango işlerinde, kısmen de yukarıda hazırlanmış olan içki büfesinde satışla görevlendirilmişlerdi. Derneğin fahrî Başkanı Bayan Khosro Khosrovani yukarı katta, her misafirle yakından meşgul oluyordu. Bayan Khosrovani ilk dansı eşi ile açtı. Nasır Zeytinoğlu pek çok dansetti ve bol bol içki içti. Leylâ Çelikbaş güzel, siyah, uzun bir tuvalet giymişti. Belli ki mutlu bir günündeydi. Eski Karayolları Genel Müdürü Tahsin Önalp ve uzun bordo kadifeli eşi Şemsinin; Reşat Aktan ve üst kısmı sarı işlemeli, siyah, uzun bir elbise giymiş Olan eşi Emine Aktan; son zamanlarda epeyce zayıflamış olan Can Okan ve acı yeşil, güzel bir kısa dantel elbise giymiş olan eşi Hatice Okan; mühendis Hüsamettin Güz ve eşi Melek Güz; Vali Kuray ve eşi; Belediye Başkanı Erkut ve eşi; Necdet Özmen ve kendisine çok yakışan yeşil, uzun bir tuvalet giymiş olan eşi Emel Özmen; Ferit Örs ve uzun elbisesi ile boyu daha da uzun görünen Helene Örs; Dr. Zülfikâr Berkem ve beyaz lâme panolu elbisesiyle eşi Nilüfer Berkem; yeniden kızıla boyanmış saçları kendisine çok yakışmış olan beyaz dantel elbiseli Türkân Azizoğlu; gecenin en çok piyango alma rekorunu kıranlardan Hıfzı Oğuz Bekata; siyahlar içinde pek zarif görünen Suna Sel; Âkil Kitapçı ve brokar tuvaletli eşi; Dr. Sami Solu ve eşi Feza Solu; geç vakit gelen Turgut Göle ve eşi Sevim Göl*; Konya milletvekili Fakih Özlen ve eşi Nilüfer Özlen; yüksek mühendis Nadir Uluç ve eşi Afife Uluç; Cemal Reşit Eyüboğlu ve eşi ile birçok yabancı elçilik mensubu gecenin misafirleri arasındaydılar. Ayrı bir küçük salonda şeref misafirleri oturuyorlardı: Koyu yeşil bir uzun elbise giymiş olan Melâhat Gürsel ve krem renk üzerine üst kısmı çok güzel işlenmiş, ağır, güzel elbisesiyle Bayan İnönü...

SİNEMACILAR — Artist Film şirketiyle Fazıl Ünverdinın ortaklaşa yaptıkları ve üçbuçuk ayda tamamladıkları, Kıbrıs dâvasını ele alan "On Korkusuz Adam" adlı film, İstanbul sinemalarında oynatılmamak tehlikesiyle karşıkârşıya bulunmaktadır. Sebebi, İstanbuldaki en önemli sinemaların sahiplerinin azınlığa mensup oluşlarıdır. Bunlar, daha önceden, filmi oynatmak için gün ayırdıkları halde, sonradan, filmin konusunun Kıbrıs'la ilgili olduğunu görünce, topluca bir karar alarak, filmi sinemalarında göstermemek yoluna gitmişlerdir. Bu milli filmin kaderi bugün, maalesef, bu sinema sahiplerinin eline kalmış bulunmaktadır.

Bitirdiğlmiz hafta Cumartesi gecesi Operada '"Aidıa"nın galası vardı. Salonlar, uzun süredir rastlanmayan güzel, şık bir kalabalıkla doluydu Ancak, gene dikkati çeken, yeni Bakanlarla eşlerinin görünmeyişi oldu. Bazı iyimser kimseler, bunu Zonguldak olaylarına bağlıyorlardı. Ama belki de, terzilerin yetiştiremediği elbiseler buna sebep olmuştur! Sadece Turizm Bakanının eşi ve kızı Ülkü Dorman gelmişlerdi. En ön sırada Senato Başkanı Enver Aka ve eşi Cahıide Aka ile Konsorsiyum Başkanı Mangoldt göze çarpıyordu. Sovyet Büyük Elçisi Rîjov, Romanya Büyük Elçisi, eski Millî Eğitim Bakanı İb-

rahim Ökten; koyu renk, parlak, güzel bir elbise giymiş olan eski Turizm Bakanının eşi Nezahat Göğüş: açık renk brokar, chanel elbisesiyle Hümeyra Yaltkaya ve dostları Örsler; yüksek mühendis Adnan Şimşek ve güzel eşi Sitare Şimşek, yüksek mimar Selçuk Milâr - Milâra bıyık çok yakışmıştı - ve lâcivert dantel, çok güzel bir elbise giymiş olan güzel eşi Aynur Milâr: Etibank Ankara Şubesi Müdürü Mübin Dikel ve tütün rengi dantel, çok güzel bir elbise giymiş olan eşi Semahat Dikel, yüksek mühendis Azmi Erkaslan, kırmızı dantel bir elbise giymiş olan eşi, D.D.Y. İnşaat Dairesi Reisi Ali Rıza Berke, eşi ve kızı gecenin seyircileri arasındaydılar.

Geçirdiğimiz hafta Alman Kütüphanesinde düzenlenen "Gölge oyunları" ile ilgili dört günlük program çok ilginçti. Bu münasebetle hazırlanan sergi büyük bir ilgiyle gezildi. Gölge oyunları hakkında iki de konferans verildi. Dr. Max Bührmann tarafından verilen birinci konferans, çin gölge oyunları hakkındaydı. Metin And tarafından verilen ikinci konferans ise "Bilinen ve bilinmeyen tarafları ile Karagöz" konusundaydi. Aynı gün Hayali Küçük Alinin oynattığı bir Karagöz oyunu toplantıya renk verdi. Kendilerine "Üç Erik Çiçeği" ismini vermiş olan bir alman topluluk da iki gece çin gölge oyunu oynattı. İşin en hoş tarafını bu oyunun seyircileri teşkil ediyordu: Prof. Yavuz Abadan ile eşi Nermin Abadan, Besim Üstünel ile Muhlis Ete ve daha bazı profesörler, minimini seyircilerin arasında yer almışlardı!..

Maliye Bakanlığı Baş Hesap Uzmanı Muhsin Ülker, üç ay kadar incelemelerde bulunmak üzere Münihe gitti. Neşeli eşi Nezihe Ülker de tabii beraber... Herhalde oradan çok tatlı hatıralarla dönecekler.

İstanbul Şehir Operasında bugünlerde birtakım çözülmelere şahit olu nuyor. Bir rol yüzünden Atillâ Manizadenin istifa ettiği. Güler Sezerin işinden atıldığı, arkasından eşi Özerin de aynı akıbete uğradığı, fakat sonra yeniden işe alındığı ve rolün, ise Aydın Günün damadı Mustafa İlktuyAya verildiği söyleniyor. Bilinmez, ne derece doğru?

geçtiğimiz hafta Pazartesi gecesi Kadıköy Özel Tiyatrosu "Tahta Çanaklar"oyununa başladı. Yıldırım Önal. Ani İpekkaya ve Çetin İpekkayanın geceye katılan kritikler tarafından çılgınca alkışlandığı bu yeni oyunun galasına gene, Kadıköyün pek tanınan sosyetesi gelmişti. Meselâ fabrikatör Mazhar Süleymangil, eşi İnci, Gani SülEymangil ve eşi Birsen davetliler arasındaydılar.

genç fransız yazarı Michel Butor için geçtiğimiz, hafta Çarşamba günü Sanatsevenler Kulübünde düzenlenen tanışma toplantısı sanatseverleri bir araya getirdi. Lokali, bu yılki yeni müdavimler yerine, çoğunlukla yazarlar ve fikir adamları doldurmuşlardı. Yazarın zarif ve nükteli bir dille anlattığı edebiyat görüşleri ve yeni akımın çalışma tarzı Munis Faik Ozansoy tarafından aynı incelikle dilimize çevrildi. Konferans sonunda misafirlere kokteyl verildi. Bilhassa yazarlar grupu. konferansçı ile derin sohbetlere daldılar. Bu arada, imza meraklıları, Butor'un kitaplarından alarak kendisine imzalattılar.

Bitirdiğimiz hafta Cumartesi günü öğleden sonra, Kızılay Genel Merkezi konferans salonunda yeni tir derneğin - "Türkiye Sakatların Rehabilitasyonu Derneği" - ilk kongresi yapıldı. Derneğin amaçları arasında, sakatlıklara sebep olan hastalık, kaza ve yaralanmaların azaltılması, bunlardan korunmak için tedbirler alınması: sakatların toplum içinde uygun işlere alıştırılmalarına ve yetiştirilmelerine çalışmak ve sakatlar için tıbbi, eğitici ve mesleki rehabilitasyon kurumları sağlamak ve bu gibi kurumlan işletmek gibi çok lüzumlu hususlar yer almaktadır. Derneğin kurucuları ve diğer üyeleri arasında ilgili doktorlar ve bilim adamlarından başka. Derneğe destek olmak icin bütün iyiniyetleriyle gelmiş olan gönüllü hanımlar da bulunmaktadır. İdare heyeti üyelerinden Nevin Bursalı bu işe canla başla sarılmış, çalışacaklarına güvendiği kimseleri de etrafına toplamış. Meselâ Azade Salepçioğlu, Melek Güz, Yeta Süay, İçÇal Arel bu gönüllüler arasındadırlar.

Hemşireler

Hastanın en yakını

Gülsevim Güvenoğlu, kendisini merak la dinleyen gençkızlara gülümsedi, sonra inançlı bir sesle konuşmasına devam etti:

"-- Enim olun, burada yaptığınız iş çok önemli bir iştir. Hasta, doktorla ancak belirli zamanda temas halindedir. Halbuki hemşireler ve hemşire yardımcıları her an onunla beraberdirler. Bir küçük, ihtimal, bir dikkatsizlik ve ilgisizlik, hastanın hayatına mal olabilir, onun iyileşmesini geciktir maneviyatını bozar. Dikkatli bir hemşire yardımcısı, hastanın her an iyileşmesine yardımcıdır. Onu incit meden. sarsmadan, çarşaflarını değıştirir, bu arada maneviyatını düzeltecek birkaç söz eder, çok yorgunsa, hiç olmazsa hastaya gülümser. Emin olun. bu meslek güzel ve iftihar edilecek bir meslektir."

Olay, geride bıraktığımız hafta için de Ankara Yüksek İhtisas Hâstahanesinin en ait katındaki Yardımcı Hem şire Okulunda geçti. Öğrenci gençkızlar, az önce, uygulama odasında, hastayı sarsmadan çarşaflarını değiştirmesini öğrenmişlerdi. Biraz **sonra** da bu modern ve iç açıcı hastahanenin muhtelif kliniklerine dağılacaklar ve öğrendiklerini hastalara uygulayacaktardı. Başhemşire **Gülsevim** Güvenoglu, her zamanki gibi onlara mesleki telkinlerde bulunuyordu.

Çocuklar tam dağılıyorlardı ki, Başhemşire birden **tekrar** sözü **aldı ve:**

"— Biletleri temin ettik. **Yarın** gece de tiyatroya hazırlanın" dedi.

Başhemşirenin sözleri sevinç çığlıkları ile **karşılandı. Çocuklar** merdivenleri daha hafif adımlarla çıkmaya başladılar. Siyah saçlı, güleryüzlü çok genç Başhemşire, yanındaki AKİS muhabiri ile bir **süre, onların** yatak odalarında dolaştı. Yatakları tertemizdi. Bütün komodinlerin üstünde işlemeli örtüler, vazolar ve muhakkak bir fotoğraf vardı: Kimisi başucuna uzaktaki bir yakınının, kimisi de sevdiği bir artistin veya şarkıcının resmini koymuştu. Dinlenme odalarında rahat koltuklar, şık bir radyo-pikap takımı ve yeşillik göze çarpıyordu. Ayrıca bir de kütüphaneleri vardı.

Güvenoğlu AKİS muhabirine döndü:

"— İyi çalışabilmeleri ve iyi yetişebilmeleri için mutlu olmaları şarttır. Bunun için öğrencilerin okul dışı yaşayışları da tarafımızdan düzenlenir. Öğrencilerin boş zamanlarının faydalı şekilde değerlendirilmesi başlıca kaygumuzdur. Ayda bir defa, muhakkak tiyatroya ve imkân oldukça da sinemaya götürürüz. Onlara yardımcı olmaya, onlarla arkadaşlık etmeye çalışırız" dedi

Yardımcı hemşireler

Bütün dünyada olduğu gibi Türkiye? de de yardımcı hemşireye büyük bir ihtiyaç vardır. Yardımcı hemşire, ilkokul öğreniminden sonra hastahane lerde iki yıllık tatbiki ve nazari bir eğitime tâbi tutulur ve yetişmiş olarak, yetkili olarak göreve başlar. Bütün, dün yada hemşire yardımcısı adayları, bulundukları hastahanelerde, kontrol altında ve derece derece sorumluluk alırlar. Bizim hastabakıcı dediğimiz ve aslında hasta bakımına ait hiçbir şey bilmeyen işçiler böylece hastalardan uzak tutulur, yalnızca temizlik işleriyle meşgul olurlar. Yardımcı hemşire adayı, dünyanın her yerinde sıkı bir eğitime tâbidir. Çalıştığı hastahanede, ihtiyaç nisbetinde "ev işi" denilen zaruri işlere de katılır. Ama aşıl amaç, yardımcı hemşirenin nazari ve tatbiki olarak yetişmesidir. Yardımcı hemşire iyi yetiştiği ve tatmin olunduğu nispette topluma faydalıdır.

Memleketimizde hemşirelik tahsili ortaokuldan sonra dört yıldır.Hemşireler bundan sonra Gevher Nesibs gibi ihtisas okullarında ayrıca olgunlaşma imkânına sahiptirler. Florence Nigthinghale veya Hacettepe Yüksek Hemşire Okulu gibi okullar ise lise mezunlarını alırlar. Görülüyor ki hemşirelik oldukça uzun bir öğrenimi gerektirmek tedir ve hemşire, yüksek hemşire sınıfı yanında bir yardımcı hemşire sınıfına kuvvetle ihtiyaç vardır. Ancak bu yardımcı hemşirelerin, oldukça büyük sorumlulukları alabilecek kadar bilgili yetiştirilmeleri de şartıtır. Türkiyede doktor sayısı 11 bin 124 iken. Sağlık Bakanlığında görevli hemşire sayısı ancak 2 bin 529'dur, Bu gerçek, iyi yetişmiş hemşire yardımcısının önemini bütün gücü ile meydana çıkarmaktadır.

Bunun içindir ki bugün modern hastahanelerin başlıca vasıflarından biri de bünyelerinde yardımcı hemşire okulları bulundurmalarıdır. Böylece, yardımcı hemşire, uygulama içinde bütün imkânlardan faydalanarak yetişebilmektedir..

Ankara Yüksek İhtisas Hastahanesinde yetişen yardımcı hemşire adaylarına meslek derslerini doktorlarla hemşireler, kültür derslerini ise Mili! Eğitim Bakanlığından gönderilen öğretmenler vermektedirler. Öğrenciler ayrıca **240** lira maaş almaktadırlar.

Yüksek İhtisas **Hastahanesinin** hâlen 33 öğrencisi vardır.

Moda

Kadın vâri saç

1965 modası, birbirine zıt iki saç modelini aynı şekilde tutmuş görünmektedir. Birinci saç modeli uzun ve buklelerle toplanmış, çok kadınvâri bir modeldir. Mankenler, akşam için, daha çok, süslü elbiselerle bu modeli tercih etmektedirler. Biraz dökük manzaralı olan bu saç daha ziyade romantiktir ve romantik, hafif, ince ve şeffaf elbiselerle çok iyi gitmektedir.

İkinci model ise bunun tam zıddı - dır: Dümdüz, net, kısacık ve geometrik şekillidir. Önde meşhur Beatles kâkülünü muhafaza etmektedir. İkinci model çağımızın enerjik ve dinamik kadınına ithaf edilmiştir. Fakat şimdiye kadarki bütün tecrübeler, en faal ve dinamik kadınların bile, hiç olmazsa akşam saatlerinde romantik görünmeyi tercih ettiklerini meydana çıkarmış durumdadır. Bu bakımdan, kadınvâri saç modeli çok daha şanslı görülmektedir.

Gerçeklerimiz ve Politikacılarımız

Yatağımız sıcak, çocuklarımız kahvaltı sofrasında mutlu, işimiz iş de olsa, günlerdenberi her sabah içimiz kanaya kanaya uyanıyoruz. Bizi mutlu dünyamızdan ayıran şey, bir sabah, gazetemizde bulduğumuz bir çocuk resmi oldu: İri iri gözleri vardı, ağlıyordu, ağzı ıstırapla bükülmüş, minimini kolları uzaklardan bize doğru uzanmıştı, yardım istiyordu. Ölecekti, ölüme mahkûmdu. Belki yaşar ve boynunu kızamık tırpanından kurtarır umuduyla, anası babası onu ahıra kapamışlardı. Gözlerindeki şey yalnız korku, yalnız ıstırap, yalnız yaşama isteği de değildi. Bu bakışlarda, kendisine bakan her mutlu insanı utandıran birşey vardı.

Aslında, Türkiyenin doğusunda yüzlerle çocuğun ölümüne sebep olan şey ne kızamıktır, ne de karakış. Açlık, sefalet ve cehalet elele vermiş ve bu sonucu doğurmuştur. Birçok köylerimizde insanlarımız yer altında, inlerde yaşarlar, birbirlerine sarılarak ısınırlar. Hastalıklara karşı tek korunma çareleri muskadır, hacıdır, hocadır, üstelik de açtırlar ama, Allahtan, miğdeleri küçülmüş, açlığa alışmıştır. Bir fevkalâde hal, bir salgın olmadıkça bu küçülmüş miğdelerle yaşamakta devam ederler.

Bir sabah gazetelerde gördüğümüz iç ürpertici resimler, aynadaki halimizin ta kendisidir!

İkinci kara tablo, Zonguldak olaylarını aksettiren fotoğraflardır. İşçilerin haklı olduğunu söylemek mümkün değil. Çünkü kendilirine haklarını verecek olan düzen dışında hareket etmiş bulunuyorlar. Ama yöneticilerin, sorumluların suçu bence daha da büyük. İşçileri anlıyamadıkları, onlara meseleleri anlatamadıkları ve nihayet bütün bu anlaşmazlığı "ateş" le bastırmak istedikleri için suçludurlar. Günde on lira kazanmak için her an hayatlarını tehlikeye atan, ocaklarda her an ölümle karşıkarşıya bulunan işçilerin meseleleri, davranışlarının sebepleri üzerinde durmak, onlara içten yaklaşmak gerekirdi.

Doğudaki çocuk faciasını gazetelerden izlerken, nedense hep, Senato kürsüsünden sarfedilen bir sözü hatırladım: Nüfus Plânlaması Kanun Tasarısı görüşülürken, sayın. Tahsin Banguoğlu. "Ben, bir çocuk katliâmı mânasına gelen bu kanuna oyumu vermem!" demişti. Oysaki bu kanunun amacı, açlığın sefaletin, çaresizliğin sebebiyet yerdiği çocuk katliâmına birazcık olsun son verebilmek ve aileleri bakabilecekleri kadar çocuk sahibi olmaya yöneltmekti. Gerçi ekonomik ve sosyal meseleler derinlemesine ele alınmadıça, köyün eğitimi, topraksızın derdi halledilmedikçe ve halâ mağara hayatı yaşıyan vatandaşımız medeniyet ışığına kavuşturulmadıkça, Nüfus Plânlaması Kanununun, bu yönden, fevkalâde başarılı olup, bütün meseleleri halledeceğini düşünmek elbette ki mümkün değildir. Ama değerli politikacımızın, bunun yardımcı bir unsur olduğunu ve çocuk katliâmına karşı bulunduğunu kabul etmesi ve "çoğalan bir mutlu Türkiye" edebiyatına girişirken daha gerçekçi olması gerekirdi. Asıl çocuk katliâmı dün cereyan eden olaylardır ve bunun sorumluluğu da hepimizin omuzlarındadır.

Zonguldak olaylarını da şimdi birçok politikacılar komünist işi veya zamansız tanılan işçi haklarının sonucu olarak damgalıyorlar ve zor kullanarak bu meseleyi halledeceklerini ileri sürüyorlar. Şu gerçeği unutmamak gerekir ki son Zonguldak olayları toplu sözleşme düzeni dışında bir hareket, bir, isyandır. Eğer bugüne kadar işçilere hakları tanınmamış olsaydı, Türkiyede böyle olaylarla sık sık karşılaşmak her zaman mümkündü. Sık sık bizi bu yola iten ekonomik ve sosyal şartlanmızdır. Politikacılarımızın kendi kendilerini aldatmamaları ve gerçeklerin içine girmeleri şarttır. Gerçi bütün meseleleri bir anda düzeltecek bir sihirli değnek mevcut değildir ama, "zihniyet" burada çok önemlidir ve birinci derecede rol oynayacaktır.

Jale CANDAN

SANAT KRİTİĞİ

Öztürkçesi ile eleştiricinin sanat hayatındaki yeri her çağda tartışmalara sebep olmuştur. Eleştirmede yapılan büyük yanılmalar ve bu yandmaların, ister sürekli ister süreksiz olsun, meydana getirdiği engellemeler, tökezletmeler tartışmanın olumsuz yönünü teşkil eder. Buna karşı, sanatçıya yol göstermese dahi -ki gerçek sanatçının yolunu aydınlatan tek unsur, kendi dehâsıdır-, hiç olmazsa, yaptıklarına ayna tutması bakımından eleştirici, sanat hayatının vazgeçilmez bir organı olmaktadır.

Eski çağlar sanatçısının eleştirici süzgeci, onun koruyucusu bulunan kişinin veya çok dar bir çevrenin zevkleri idi. Sonradan, sanatçının çevresi genişledikçe, özgürlüğü ile birlikte eleştirici çapı ve alanı da büyüdü ve çeşitlendi. Basının doğuşundan önceki eleştiri ağızdan ağıza yapılıyor, bu yüzden "anonim" bir karakter taşıyordu. Kitap halindeki eleştiriler ise çok dar bir çevrede kalmakta idi: Bu sebepten, eleştirici ne derece meslekten olursa olsun, yapılan iş geniş kütleye varamıyor, "amatörce" kalıyordu. Gazetelerin ortaya çıkması, havadisten eleştiriciye geçmek suretiyle -bilhassa 18. yüzyıldan sonra- yeni bir mesleği, "profesyonel eleştirici" tipini yaratmış oldu.

Eleştirici (Kritik) nedir?

Yunancadan gelen kritik kelimesi bir anlamda "hüküm veren" demektir. Sanat kritiği, sanat olayları ve sanatçı hakkında hüküm veren kişi bir çeşit yargıçtır. Onun ne olduğunu anlamak için, bir genelleme yaparak, daha somut bir örnekle, yargıcın niteliklerini araştıralım:

1 — Hüküm vereceği konunun kanunlarını iyi bilmek

2 — Mutlak olarak tarafsız bulunmak, peşin hüküm sahibi olmamak ve kişisel duygulara kapılmamak

3 — Kişilik, sağduyu ve keskin görüş sahibi olmak

4 — Hüküm verirken yıkmayı değil, düzeltmeyi düşünmek, kabahati cezalandırırken kişiyi harcamamak

5 — Olayların bütün şartlarını iyi tespit etmek ve ona göre hüküm vermek

6 — Herkeste emniyt duygusu uyandırmak ve kararların âdilliği hususunda şüphe uyandırmamak.

Yargıç ile eleştirici arasında prensipte tek büyük fark şudur: Olaylar yargıç katma bir olumsuzluk iddiası ile gelir. Yargılamanın sonu ya ceza, ya da beraattir. Yargıç iyi ve olumlu davranışları için kimseyi mükâfatlandıramaz. Eleştirici ise, kötü sonuçları kalemi ve kamu oyundaki etkisi ile mahkûm ettiği gibi, iyi sonuçları aynı yolla mükâfatlandırır. Bundan dolayı eleştiricinin sorumluluğu daha da büyüktür. Hatta olumlu bir olayın karşısında susması dahi. o olay için bir çeşit cezalandırma olur. Bu sebepten, gerçek bir eleştiricinin ödevi -çok defa yanlış anlaşıldığı gibi- yalnız olumsuz olayları değil, olumlu olayları da değerlendirmektir. Burada asıl önemli husus, eleştiricinin davranışıdır. Dostların, yakınların kusurlarını türlü bahanelerle maskelemek bu kusurlara süslü kılıflar giydirmek, bu kusurları asılsız .özür örtülerine bürümek meslek dürüstlüğüne ne derece aykırı ise, çeşitli sebep ve hesaplarla iyi olayları dğerlendirmemek veya küçük hususları büyütmek, teferruattaki yanlışları esas yapmak da ayni derecede aykırıdır. Yazımızın başlığını taşıyan "Kritik ve Sanat Namusu" konusunun ağırlık merkezi buradadır. Gayet tabiidir ki, elekştirici de insani yanılmalardan tamamen arınmış olamaz. Samimi ve dürüst olduğu, hiç bir peşin hesap gözetmediği, yanıldıgını anlayınca bunu kişisel bir onur meselesi yapmayıp, ne pahasına olursa olsun düzelttiği takdirde onun meslek kişiliği ve namusu hiç bir zaman zedelenmez. Aksine hareket ederse, durumu er-geç anhyacak olan kamu oyundaki bütün itibarı yok olur, dediklerinin hiç etkisi kalmaz, sözüne inanılmaz olur. Kısacası kendi kendini yok eder.

Çeşitli sanatlar karsısında eleştirici

Plâstik ve edebi sanatlarla fonetik sanatlar karşısına- eleştiricinin durumu başkadır. Birinciler "saiik"tir, yaratılmış olan eserler -resim, heykel ve. edebiyat eseri - kalıcıdır. Eleştirici yargısını pekiştirmek için zamanı istediği gibi kullanmak imkânına sahiptir. Buna karşılık, icra sanatları olan müzik (opera) ve tiyatro için böyle değildir. Eser belirli zaman içinde akıp gider. Eleştirici bu sürede izlenimlerini tespit etmek ve sonuçlar çıkarmak zorundadır. İcra tekrar edilse bile tam olarak birbirinin aynı olamıyacağı için sonuçlar da değişebilir. -Ses kaydı işini çeşitli sebeplerden dolayı hiç dikkate almamak gerek-. Bir başka ayrıntı da şudur: İlk grupa giren sanatlar aracısızdır. Herkes eserle karşıkarşıyadır, kimsenin yorumuna- ihtiyaç yoktur. Fonetik sanatlarda ise eserler ancak bir icracının aracılığı ile canlanır ve hayat kazanır. İsteyen, bir tiyatro eserini okuyarak bir dereceye kadar kafasında canlandırabilir. Ama müzikte bir partisyonu okuyup anlamak için onun yaratıcısına yakın meslek, bilgi ve kudretine, sahip olmak gerekir. Her insan bu imkâna sahip olamıyacağı için, müzik eleştiricisinin önemi ve sorumluluğu daha da önem kazanmaktadır.

Yaratıcı sanatçı karşısında eleştirici

Eski ve klâsik olmuş eserler hakkında artık o derece "Standard*' yargılara varılmıştır ki, bunlar için -kişisel izlenimler dışında- yeni bir şeyler bulmak ve söylemek âdeta imkânsız olmuştur. Yeni eserlere gelince, karşımıza iki tip yaratıcı çıkar: Çağının kaide ve üslûbu ile eser yazan, bu kaideleri parçalayıp yeni bir üslup getiren. Birincilere ait yargılamaya varmak nisbeten kolaydır. Zira ayni tarzdaki benzerleri ile mukayese yapmak imkânı mevcuttur. Asıl, büyük yaratıcı olan ikinci tip karşısında eleştiricinin durumu zorlaşır ve sorumluluğu büyür. Yanılmıyorsam, George Sand, "Dehâyı anlıyacak

VE SANAT NAMUSU

Hikmet ŞİMŞEK

ancak dehâdır" der. Büyük sanatçı, çağının eksenini değiştiren, ona yeni ufuklar açan, bilinmeyeni getiren kimsedir. Bu sebepledir ki, kendi çağlarında çok zaman tam olarak veya hiç anlaşılmamışlardır. Eleştiricinin bu nitelikteki eserler hakkında doğru bir yargıya varabilmesi için onun yaratıcısına paralel bir ileri görüşe sahip olması gerekir.

İcracı sanatçı karşısında eleştirici

Yaratıcı sanatçının eseri kalıcıdır, demiştik. Değeri varsa bugün değilse yarın meydana çıkacaktır. Ya zavallı icracı sanatçıya ne demeli? Yıllarca uğraşır, didinir, sahneye çıkar ve her şey, iki saatin içinde olup biti verir. Yaptıkları da çok zaman iki satırcığın arasına sıkışıp kalır. Çağımız, sanatın "endüstrileştiği" bir ortam içerisindedir. Radyo, televizyon ve plâk vasıtası ile en mükemmel ,en yüksek Standard her elin altındadır. Çeşitli münasebetler bu endüstrinin kapısını açan sihirli anahtarlar olmuştur. Bunlardan biri de eleştiricinin kalemidir. Onun içindir ki, bu kalemin çok bilgili ve namuslu kullanılması gerekir. "Sanat namusu" deyiminin uygulamada bir yeri de budur.

Eleştirici tipleri

Eleştirici tiplerini söyle sıralamamız mümkündür:

1 — Sanatçı olan eleştirici: Sanatın çok girift yapısı düşünülürse, en iyi eleştiricinin bu tip olduğu sanılabilir. Halbuki uygulamada böyle değildir. Sanatçı, belirli yargılara ve sonuçlara ulaşmış, bu inançlarla eser yaratan kişidir. Kendi "tarz"ının dışındaki yaratmalar çok zaman onun değer ölçülerinin dışında kalacaktır. Bu sebepten, bunlar tarafsız olamazlar. Nitekim meslektaşları hakkında en büyük yanılmaları sanatçılar yapmışlardır. -Meslek kaprislerini hiç dikkate almıyorum-.

2 — Profesyonel eleştirici: Bu tip, konusunun eğitim ve öğretimini yapmış, teknik incelikleri bilen kimsedir. Yaratıcı olmasa bile sanat malzemesinin nasıl kullanılması gerektiğini ve işçiliğini bilir. Geniş bir sanat görgü ve kültürüne sahip olmak ve "akademik" hatlar içinde donup kalmamak şartı ile, en ideal eleştirici tipi budur.

3 — Amatör eleştirici: Bu kişiler sanatla ya amatörce uğraşmış, ya da öğretim görmediği halde sevgiyle bağlanarak kendi kendini yetiştirmiştir. Peşin akademik yargıları olmadığı için -bilhassa yenilikler karşısında- sağduyuları ile değme profesyonel eleştiricinin yetişemediği sonuçlara varmışlardır.

Eleştirici - halk ilişkisi

Şu husus bilinen bir gerçektir: İnsanların çoğunun, çeşitli olaylar hakkında, çok zaman, kendilerine has kesin kanaatleri yoktur. Bunlar, dün gittikleri bir sergi, dinledikleri bir konser veya seyrettikleri bir temsil hakkında son yargıyı gazetelerinin ertesi günkü eleştiri sütunlarında ararlar. Bu her çağda ve dünyanın her yerinde böyle olagelmiştir. Sanat eğitimi ve ananesi tam olmayan yerlerde hatlar daha da kalınlaşır. Bunun için eleştirici büyük sorumluluğunu bilmeli ve kudretini kötü kullanmaktan kaçınmalıdır. Halkı eleştiriciye bağlayan şey onun iyi niyetine inanmasıdır. Bir defa tersine inanırsa, bütün inanç ve etki yok oluverir

Eleştirici - sanatçı ilişkisi

Sanatçı, bütün antenlerini dış dünyaya açmış olan kimsedir. Bu sebebten, normalin çok üstünde hassas ve alıngandır. Uzun, ömür törpüleyici çalışmalarının semeresinin haksız eleştirilmesi onu çok üzer ve büyük çöküntülere dahi götürebilir. Yanlış bir eleştirinin büyük sanatçılarda bile derin ve çok süreli olumsuz etkiler yaptığı çok görülmüştür. Buna rağmen ben, bir sanatçının -bilgili ve önyargısız olmamak şartı ile- kötü eleştiriye uğramasını hiç uğramamasına tercih ederim. Sanatçı için eleştiricinin varlığı, kadınlar hakkında erkekler adına söylenmiş şu sözlerde büyük bir gerçek payı bulur: "Onlarla da, onlarsız da yapılamaz!.."

Eleştirici kalemi eline aldığı zaman, herşeyden önce şu atalar sözünü düşünmelidir: "Tenkîd kolay, sanat güçtür".

Eleştiriciler arası ilişki

Belli bir alternatifi olmayan her hak, her yetki, bilerek bilmeyerek, zamanla kötü kullanılmaya doğru gider. Eleştiricisi olmayan sanatçı -Normal ölçüler dışındaki büyük dehâlar hariç- nasıl, zamanla, her yaptığının iyi olduğuna inanarak büyüklük hastalığına uğrar ve kendi kendini hataları ile birlikte tekrara başlarsa, eleştirilmeyen bir eleştirici de aynı hastalığa uğrayarak yargılarının yanılmazlığına inanmaya ve kendini her şeyden, hattâ sanattan bile üstün görmeye ve sanatçılara yön, sanata düzen vermeye kalkar. Tek başına sanat hayatında hüküm sürdüğünü vehmeden eleştirici, gerçekte dünyanın en yalnız adamı saydır.

Eleştirici - sanat ilişkisi

Eleştirici sanatçı olmasa bile, onun üstün varlığına inançlı ve saygılı olmalı, davranışı ile bunu ispatlamalıdır. Bir başka husus da eleştiricinin, sanat olaylarının her bakımdan dışında kalmasıdır. Bir olayın içinde bulunmakla dışında bulunmak arasında büyük görüntü ayrıntıları vardır. Çeşitli ilişikler, tarafsız yargılamayı ister istemez bozabilir.

TİYATRO

Ankara

İngiliz oyuncuları

Dört kişilik bir ingiliz oyuncu grupu, geçirdiğimiz hafta içinde, Ankara Sanat Tiyatrocunda iki temsil verdi. Türk-İngiliz Dostluk Derneği ile İngliz Kültür Heyetinin davetlisi olarak yurdumuza gelmiş, daha önce de İstanbulda temsiller vermiş olan misafir grup "Voyage Theatre" (Gezi Tiyatrosu) adını taşımakta ve gezdiği - yirmiden fazla - memlekette, grup oyuncularından Harold Lang'ın "Macbeth in Camera" adlı "didaktik bir komedi" sini oynamaktadır.

Shakespeare'in bu ünlü - ve kanlı - dramını alışılagelmiş tarzın dışında - parodi şeklinde- - oynayan genç ingiliz oyuncuları Ankarada ilgi uyandırmış ve Ankara Tiyatrosunun küçük amfisini dolduran seyircilerini bir hayli güldürmüşlerdir

Oynadıkları oyunun garip bir hikâyesi de,var: 1962 yılında, bir festival için "Macbeth"e çalışırlarken aynı sanatçılar, alışılmamış bir oyun tarzına kayarak, içlerinden geleni yapmıya kalkışmışlar, ama bu sırada, provaya gelen rejisör buna müsaade etmemiş, bu yüzden başlıyan tartışma büyümüş, nihayet oyuncuların rolleri ellerinden alınmış... İşte "Macbeth in Camera" da. "Voyage Theatre" topluluğu da bu olaydan doğmuş

Yalnız, ingiliz dostlarımıza şunu hatırlatalım ki, ünlü repertuvar oyunlarını bu tarzda oynamak yeni bir şey değildir. Aynı şeyi Birinci Dünya Savaşından sonra, Viyanâda, Opera alanında yapanlar olmuş (Femina Theater) ama VİyanaliIar parodi haline getirilen operaları kahkahalarla seyrettikten sonra Staâtsoper'deki hakiki temsillerini görmeğe gitmekten vazgeçmemişlerdir.

Kindermann'ın konferansları

Önceki hafta Ankaraya geldiklerini bildirdiğimiz Viyana üniversitesi Tiyatro Enstitüsü profesörlerinden Heinz Kindermann ile Margret Dietrich konferansLarını vermekte ve tiyatrolarımızı - her akşam birini- dolanmaktadırlar.

Prof. Kindermann'ın Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinin Hamit salonunda, "Tiyatro biliminin ,geleceği ve görev alanı" konusundaki ilk konferansı tercüme aksaklıktan - ve yapıldığı tahmin edilen bazı kısaltmalar - yüzünden olumlu bir tesir bırakmamışça da. "Yirminci Yüzyıl basında

1 Piyes gördüm

Oyun: "Banko!", Komedi 3 perde.

Yazan: Jacques Deval.

Çevirenler: Melih Vassaf - M. Dibekli.

Tiyatro: Arena Tiyatrosu (İstanbul).

Sahneye koyan; Mahir Canova.

Dekor: Tahsin Demirant,

Konu: "Bu Akşam Semerkant'te" ve "Şahane Züğürtler" yazarının hayli eskiye - son dünya savaşından öncelere - rastlayan bu komedisi, geçen zaman içinde ad değiştirmiş, metin değiştirmiş, temsilci değiştirmiş, böylece üç defa, üç biçimde sahneye konulmuş bir duygu ve aşk oyunudur. Güzel - ve hali vakti yerinde - bir dul hanım (Simone), bekâr ve yakışıklı bir gönül avcısına (Tony) "tutulmuş"tur. Öte yandan çok genç bir delikanlı-(Andre) onu ümitsizce sevmekte, peşini de bırakmamaktadır. Bu ümitsiz aşk yüzünden sevdiği kadının oynadığı kumar masasına oturmuş, ona bakarken kendinden geçmiş ve "Banko!" diye bağırıvermiştir. Bu bir anlık gaflet zavallıya hayli tuzluya da oturmuştur: sevdiği kadına büyük bir para kaybetmiş, kaybını ödeyecek kadar zengin olmadığı için de, fahri olarak, onun özel sekreterliğini üzerine almış, şeref borcu saydığı kumar borcunu bu şekilde olsun ödemek istemiştir, işte bu iki yönlü aşk hikâyesinin eğlenceli ve oldukça karmaşık tarafları bundan sonra gelişmekte ve bir seri komik -ve sentimental- durumlarla seyirciyi oyalamaktadır. Sonunda genç - ve toy _ âşık kadını avucunün içine almış olan tecrübeli rakibini yenecek, candan davranışları, samimi duygularıyla onu unutturacak ve sevdiği kadını kendisine bağlamayı başaracaktır.

Oynıyanlar: Cenk Güner (Andre), Deniz Önal (Charley), Altan karındaş (Simone), Orhan Alkan (Tony). Tuncay Erenay (İhtiyar), Suzan Uztan (Al bine) v.s.

Beğendiğim: Mahir Canovanın derlitoplu. akıcı sahne düzeni. Altan Karındaşın, başkadın rolünde, tatlı, zarif oyunu; ayrıca, güldürmek bakımından seyirci üzerindeki güçlü etkisi. Orhan Alkanın Tony'ye kazandırdığı ifadeli - ve çekiçi - yüz.

Begenemediğim: Pariste Robert Lamoureux gibi tadına doyum olmıyan bir "söz ebesi"nin ve sempati sihirbazının oynamış olduğu Andre'de Cenk Günerin tecrübeden, sahne hakimiyetinden henüz yoksun oluşu,... Tahsin Demirantın - özellikle kazino için - çizdiği dekorların - ve kostümlerin - böyle bir oyunun gerektirdiği zenginlikten uzak kalmış olması...

Sonuç: Kafayı yormadan hoş vakit geçirten -bir hayli de güldüren- sabun köpüğü gibi bir komedi, hafif bir salon komedisi. Arenada hep hiciv - ve fikir - komedileri görmeğe alışanların belki biraz yadırgadıkları ama gene de zevkle seyrettikleri bir oyun,.

Naciye FEVZİ

Avrupa Tiyatrosu Konulu -ve projeksiyonlu - ikinci konferansı geniş ilgi uyandırmış ve ünlü tiyatro-bilgini hararetle alkışlanmıştır.

Öğrendiğimize göre Sahne ve Müzik Sanatları Danışma Kurulunun. Devlet Konservatuvarnın reorganızasyonu üzerinde çalışmakta olan Eği--im ve Öğretim Komisyonu. Prof. Kindermann'ın Ankaraya gelmesinden faydalanarak, kendisiyle istişarede bulunmağa karar vermiştir. Komisyonun ricasını memnuniyetle kabul etmiş olan Prof. Kindermann büyük tecrübe ve ihtisas sahibi olduğu bu konuda, gerekli izahları aldıktan sonra. Komisyona mütalâasını bildirecektir.

Yeni oyunlar

Devlet Tiyatrosu sahnelerinde üç yeni oyun provaya konulmuştur.

Bunlardan biri, Cevat Fehmi Başkutun - bir süre önce provaya konulduğu halde, teknik sebeplerle provalarına devam edilememiş olan - son komedisi "Buzlar Çözülmeden"dir.

Küçük Tiyatroda oynanacak "Buzlar Çözülmeden"i Salih Canar sahneye koymaktadır.

İkinci oyun. Afif Obayın Strindberg'den dilimize çevirmiş olduğu "Rüya Oyunu"dur ve rejisini Mahir Canova yapmaktadır. Bu eserin Büyük Tiyatroda sahneye konulması beklenmektedir.

Üçüncü oyun ise, Tahsin Saraçın Frederica Garcia Lorcadan çevirdiği "Yerma"dır.- "Yerma"yı Ergin Orbey sahneye koyacak, dekorlarıyla kostümlerini de birkaç ay önce emekliye ayrılmış olan. Turgut Zaim çizecektir.

"Yerma" da, oyuna adını veren kadın kahramanı Gökçen Hıdır oynıyacaktır. Öbür roller şu sanatçılar arasında paylaşılacaktır: Sadrettin Kılıç (Jean). Tülay Artuk (Maria), Halûk Kurdoğlu (Victor), Handan Uran (1. Yaşlı Kadın). Sema Aybars (Dolores'in kızı). Günsel Gündüz (Genç Kız), Faize Kuhar (Dolores). Leman Çıdamlı (2. Yaşlı Kadın) v.s.

İ. Kemal Elbirin ölümü

Gazetelerin Pariste, bir kalb krizi sonunda öldüğünü haber verdikleri avukat İsmail Kemal Elbir, uzun yıllardanberi Fransız Sahne Yazarları ve Bestecileri Derneğinin (Societe des Auteurs et Compositeurs Dramatiques) Türkiye temsilcisiydi. Sahnelerimizin reperfeuvar ihtiyacında faydalandıkları fransız oyunlarının tercüme ve temsil müsaadelerini sağlamakta tiyatrolarımıza her zaman kolaylık göstermiş, yardım etmiş olan İsmail Kemal Elbirin vakitsiz ölümü sanat çevrelerimizde samimi bir üzüntü- yaratmıştır

Büyük bir tiyatrosever olan rahmetli İsmail Kemal Elbir, bir zamanlar sahnemizde ve perdemizde büyük başarılar kazanmış olan Feriha Tevfikle evlenmiş, ama bu evlilik uzun sürmemişti. Pek sevdiği tiyatro işleri özellikle Fransız Sahne Yazarları ve Bestecileri Demeğin'n işleri için, son yıllarda avukatlığı hemen hemen bırakmış gibiydi.

Piyes gördüm

Oyun: "Kurt", oyun 3 perde

Yazan: Sedat Veyis Örnek.

Tiyatro: İstanbul Şehir Tiyatrosu (Üsküdar)

Sahneye koyan: Ergun Köknar.

Dekor: Bülent Erbaşar.

Konu: Birkaç yıl önce Ankaradaki Oda Tiyatrosunaa gördüğümüz Tankred Dorst'un "Sûr Dibinde" adlı ilgi çekici oyununu bize tanıtmış olan yazarın ilk tiyatro denemesi, seyirciye, oldukça fantastik bir kurt hikâyesi anlatıyor: Halil Ağanın, ağılını altüst eden, en semiz koyunlarını boğazlıyan bir kurttan nasıl öcünü aldığını, onu pusuya düşürüp diri diri nasıl yakaladığını sonra kuyruğuna teneke bağlayıp nasıl salıverdiğini, daha sonra kuyruğundaki teneke ile kendi dünyasına maskara olan kurdun, acı acı uluyarak, dağları taşları nasıl inlettiğini ve... Halil Ağada rahat uyku bırakmayarak, yaptığına onu nasıl pişman ettiğini...

Oynıyanlar: Sait Ergenç (Çarkçı), Feridun Karakaya (Çavuş), Agah Hün (Halil Ağa), Uluer Süer (Kör Bekir), Kadri Ögelman (Nalbant). Dinçer Çekmez (Irıza). Fethiye Sezer (Kadın), Metin Çekmez (Yunus), Engin Şenkan (Durmuş) v.s.

Beğendiğim : Yazarın, ilk oyun denemesi olduğu halde, "Kurt"dâ - "Topuzlu"ya benzer - bir taşra töresini, tiplerini. duyurabilmiş olması. Halil Ağayı, oyunun anadireği olarak, çekici bir karakter halinde sivriltmeyi *ba*şarmış olması. Halil Ağa - Çarkçı çatışmasına dramatik bakımdan olduğu kadar psikolojik bakımdan da inandırıcı bir gerilim kazandırabilmiş olması Agâh Hünün. tecrübesinden ve fiziğinden faydalanmasını bilerek. Halil Ağaya, ölçülü ve rahat bir oyunla,etkili bir ifade kazandırmış olması. Çarkçı'da Bülent Erbaşarın. bir gerilim unsuru - ve menfi karakter - olarak dengeli ve başarılı oyunu. Çavuş'ta Feridun Karakayanın, Kör Bekir'de Uluer Süerin, Nalbant'ta da Kadri Ögelmanın çizdikleri güzel tipler. - Özellikle Karakayanın çok ölçülü ve sevimli oyunu.

Beğenemediğim: Yazarın, oyun yapısı bakımından, genel olarak "hikâye" tekniği içinde kalmış olması. Bülent Erbaşarın dekorları -ve Halil Ağanın kostümleri kadar Ergun Köknarın sahne düzeninde eksikliği duyulan yerli renk, yerli hava... Bu yüzden oyun yurdumuzda değil de Batı ülkelerinden birinde, zengin bir çiftlikte geçiyormuş sanısını veriyor.

Sonuç: Önemli saydığım bu "yerli renk", "yeril hava" yoksunluğu bir yana bırakılırsa - ki bunun suçu yazarın değil - umut verici bir ilk oyun; özenli - belki biraz fazla özenli - bir icra,

Lütfi AY

RADYO

T.R.T.

Programcılar

Türkiye Radyolarında programına ilgili sık. değişiklikler ve plansızlık sürüp giderken, özellikle Ankara Radyosunda kimlerin program hazırladığını incelemek yerinde olur. Başkent Radyosu bilindiği gibi, bir yanda prog ramcı yetiştirmeye önem verirken, öbür yanda, hiçbir eğitime tabi tutmadan, görevlendirdiği kimselere program yaptırtmaktadır. Ama büyük, bir talih eseri olarak, bir programcılardan bazıları, bugünkü şartlara kıyasla, ortaya küçünsenmiyecek yayınlar çıkarmaktadırlar. Meselâ, onbeş günde bir Cuma günleri saat 2l'de yayınlanan "Radyo Ansiklopedisi" isimli prog ram bunlardan biridir. Gerçi bu programı hazırlayan Göksel Ziylana, işlenmek üzere, programın ismiyle hiç ilgisi olmayan konular verilmektedir ama, hemen her konunun derlenişinde, müziklerin seçilişinde ve metinlerin yanlışında bir ağırbaşlılık ve açık fikirlilik sezilmektedir.

Gerçekten de, Ankara Radyosunun programcıları arasında, programcılık niteliği taşımadıkları halde programcı kadrosunu dolduranlardan çok daha iyi program yapanlar yok değildir. Bunlardan biri de İbrahim Coşkundur. Coşkun, aslında Başkent Radyosunun ses alma ekibinde çalışmaktadır ve radyo programlarının ancak teknik bakımdan hazırlanmasından sorumludur. Radyolarımızın 46 yeni programcı ile

Haksızlık

İki yazımdan ötürü "dehşete düşen" T.R.T.'li T.Ö. kaleme sarılmış, "susmak T.R.T.'ye haksızlık olur" diyerek geçen haftaki tekzibi göndermiş. Radyo programlarının bugünkü duruma, düşmesi, kalitesiz piyeslere haftada binlerce lira sarfedilmesi, eski programların yeni diye dinleyiciye sunulması ve Özakmanın yanlış program politikası yüzünden radyoların bütün eleştiriciler tarafından tenkit edilmesi TR.T.'ye haksızlık olmuyor da, yalnız benim son iki yazım karşısında susmak haksızlık sayılıyor! O halde, T.Ö.'nün. tekzibinde, her iki yazımda da belirttiğim noktaları çürütmesi veya hiç olmazsa onlara kısaca cevap vermesi gerekmez miydi? Oysa tekzipte, yazdıklarımı çürütmek şöyle dursun, eski hikayeler karıştırılmakta, eski dostluklardan, ücretlerden ve sen-ben meselelerinden - pek güzel kalem oyunları yapılarak bahsedilmektedir. Madem ki son iki yazım üzerinde durulmaktadır, her ikisine de cevap teşkil edecek bir tekzip göndermek varken, işi kişiliğe döküp, T.R.T.'ye bir kere daha haksızlık etmeğe ne lüzum vardı? "Böylesine bir hesaplaşmadan kaçamayacak kadar yürekli" olduğumu söyleyenlerin de aynı şekilde yürekli davranmaları ve işi başka yönlere çevirecekleri yerde "itham, isnat ve iftira"ları herşeyden önce cevaplandırmaları gerekmez miydi?

Herşeye rağmen eski arkadaşımı tebrik ederim. Geçenlerde iki defa yaptığı gibi, bütün T.R.T. mikrofonlarını kullanıp bana Türkiye Radyolarından cevap vermek yerine, eline kalemini alıp bir tekzip yazmanın da mümkün olduğunu hatırlamış.

Eski dost, önce yazılarımda kendimden "önemli" diye bahsettiğimi belirtiyor. Oysa bu sıfatı ben, tarihlerini verdiği son iki-yazımda bizzat kendisi için kullanmıştım. Demek ki karşı tarafta beni "önemli" görme korkusu ve endişesi bu kadar derin! Belki bu sebepten ötürü bugün Ankara Radyosunun danışma memurlarına, beni içeri almamaları için emir verilmekte ve "bu emri kimin verdiğini sorarsa, söylemeyin" diye de tembih edilmektedir!

Muhakkak ki yine ayni endişeden ötürü T.R.T. kurulmadan önce ben, karatahta başında, Merkez Program Müdürlüğü fikrini savunurken, Turgut Özakman şiddetle bana itiraz etmiştir. T.Ö. sanmaktadır ki beni oraya getirecekler. Oysa benim, radyoların bütün programlarının bir yerde hazırlanmasını zorunlu kılan bir "merkeziyetçi sistem'i değil, sadece bütün radyo programlarını yerinde incelemeler yaparak merkezde plânlayacak, T.R.T. Yönetim Kurulunun teshit edeceği yayın ilkelerinin uygulanmasını sağlayacak, bütün memleketi ilgilendiren genel konuları kapsayan ve bütün radyolarda yayınlanacak sadece iki veya üç program hazırlayan bir Merkez Program Bürosu üzerinde ısrar ettiğimi unutmuş görünmektedir. Anlaşılıyor ki aynı endişe devam etmektedir. O günlerde radyo mikrofonlarını kişisel kayguları için kullanmasına imkân olmayan T.Ö. kalemi eline alıp AKİS'e yazmaktadır! Evet, bu sayfada yazan sadece bir kişi değildir, kendisi de vardır. Teknik bir yanlışlık sonucu benim imzamla çıkan 25 Eylül 1964 tarihli yazısında T.Ö. şöyle demektedir: "Merkezde kurulacak bir Merkez Program Müdürlüğü, Türkiyedeki bütün radyoların -mahalli özellikler taşıyan programları hariç- yayınlayacağı programları hazırlayacak, radyolara dağıtacaktır. Bu, bir kelime ile bütün Türkiyede bir-iki küçük ayrıntı farkı hariç, "tek radyo" demektir. Kısacası, "tek radyo getiren Godot - yâni TRT - geri gitmeli. bütün Türkiyenin çeşitli ihtiyaçlarını karşılayacak bir tek râdyo'ya imkân veren yeni bir anlayışa geri dönmelidir."

Aradan altı ay geçmiştir. Radyoların programları incelendiğinde görülmektedir ki. Turgut Özakmanın yönettiği Merkez Program Dairesi, Türkiyede, ortaya sadece "bir radyo" çıkarmıştır! Hattâ kendisinin 25 Eylül 1964 tarihli yazısında belirttiği "mahalli özellikleri taşıyan sadece bir-iki tane program"a bile radyolarda rastlanılamamaktadır.

takviye edildiği açıklandığı halde, Radyo idaresi, "Gelecek Hafta" isimli programın sanat yönünden hazırlanmasından da bu teknik elemanı sorumlu tutmuştur. Bu programın derlenişi, açılış ve kapanış müziği, tam yedi spiker kullanılarak programa renk verilmeye çalışılması İbrahim Coşkunun emeklerinin boşa gitmediğini açıkça göstermektedir.

Bu iki küçük örnekten de anlaşılmaktadır ki, radyolarımızda belli bir programcılık anlayışı ve kesin bir programcı yetiştirme zihniyeti yoktur, herşey rastgele yapılmaktadır. Programcı diye bir başka meslekten alınan eleman aklını kullanıp da ortaya birşeyler çıkarırsa işler düzgün gitmekte, aksi halde sonuç sıfıra inmektedir. Kısacası, herşey talihe bırakılmıştır. Talih rüzgârı nereye doğru eserse, radyo programları da o tarafa eğilmektedir.

Bu anlayış içinde, Türkiye Radyolarının programlarında, önümüzdeki ay içinde yapılması beklenen, düzeltmelere pek fazla ümit bağlamamak gerekir. Nisan ayında Ankara Radyosunun sabahtan gece yarısına kadar aralıksız yayın yapacağı da açıklanan yenilikler arasındadır. Bu şekilde ilk defa saat 15-17 arası da programlarla doldurulmuştur. Bu süre içinde yayınlanacak olan programlar eğitimle ilgilidir. T.R.T. Kanununun öngördüğü eğitim programlarına doğru bu ilk yönelişin ne gibi sonuçlar vereceğini ilerde gözden geçirmek. Türkiye Radyoları hesabına muhakkak ki yerinde bir davranış, olacaktır

Olmasın

Mahmut T. ÖNGÖREN

İşte size bir karakter tablosu!

Turgut Özakman niçin, karşısında olduğu bir fikri, sanki daha önce o fikre itiraz eden kendisi değilmiş gibi, uygulamaktadır! Çünkü o zaman Mahmut Tali Öngörenin Merkez Program Müdürü yapılması ihtimali - T.Ö.'ce - vardır ve aslında T.Ö. herhangi bir fikre karsı filân delildir. Öngörenin karşısında olduğu husus, sadece, sevmediği kimselerin tayin edineceklerini sandığı yerlerdir.

Ben bugün de, eskiden savunmuş olduğum Merkez Program Müdürlüğü fikrini savunuyorum ve radyoların er-geç bu sisteme döneceklerinden emin olduğumu iddia ediyorum. "Sizi istediğiniz yere getirmedikleri için beni tenkit ediyorsunuz.". diyerek, haklı yermelerin ağırlığını üstlerinin karşısında hafifletmeğe çalışan zihniyete de acıyorum:

Bir de beni, istediğim yere tâyin edilmememin "gerçek sebebini kamu oyundan saklamakla suçlayan ve gerçek sebebi T.R.T. yönetiminden sormamı isteyen bir zihniyet var. Eğer kamu oyundan saklayacak kadar büyük bir sebep olsaydı, beni, istifa ettiğim T.R.T.'deki son görevim olan Program Müdürlüğüne getirmezler ve ayrılmamam için ısrar da etmezlerdi. Bu gibi iftiralar da bir başka karakter tablosu çizmiyor mu?

Tekzibin bir bolümü de bir zamanlar T.Ö.'yü yazılarımla övdüğümü ve kendisine herkesin önünde teşekkür ettiğimi hatırlamama ayrılmış. Benim daha da kuvvetli bir hafızam var: Yıllarca önce bir tiyatro açık oturumunda T.Ö.'nün piyesinin bir amerikan piyesinden alınmış olduğu ileri sürülünce, bunun bir tesadüf olabileceğini söyliyerek -hiç de ihtiyacı yokken-, kendisinin safında yer aldığımı ve Radyo Müdürlüğü bana teklif edildiği zaman, bir hafta boyunca tereddüt ettiğimi görünce, "siz gelirseniz, ben de Radyoda kalırım" diyenin yine T.Ö. olduğunu hatırlıyorum. Oysa geçen haftaki tekzibinde "Radyo Müdürlüğüne o kadar hevesle gelmiştiniz" diyen de bizzat Turgut Özakman olduğuna göre, ortada eskisine kıyasla tuhaf bir tekilde değişmiş, bambaşka bir şahıs var demektir. Bu sebepten de, eskiden kendisi için yazdıklarımla bugün yazdıklarım birbirini tutmuyorsa suçu bende aramamak gerekir!

T.Ö., karşılaştırma yapmak için, "Radyodan aldığımız ücretleri açıklayalım mı?" diyor. Elbette!.. Yalnız, bugüne kadar Radyodan aldığım bütün ücretlerin bana kendisinin ve bir başka arkadaşının onayı ve imzası ile verildiğini de açıklamak şartiyle... Sonra bir de bugün çeşitli dedikodulara sebep olan bütün T.R.T. ücretlerinin ve program masraflarının da bizimkilerle birlikle açıklanmasından kaçınılmayacağını sanıyorum. T.Ö.'nün dediği gibi gerçekten de talih beni 1962'den sonra kah Radyo içinde, kah dışında, kah yurt dışında tuttu Bu süre zarfında T.Ö.-hep Radyo içindeydi. Ama sadece öğleden sonraları... Bu yarım günlük mesai içinde bile onu yerinde bulabilmek bir hayli güç olurdu. Ama benimle mukayese edilirse, doğrusu. Radyoyu hiç bırakmadı!

Şimdi soralım: Radyoda kaldığı süre içinde T.Ö. ne yaptı. Radyoya ne gibi yenilikler getirdi, neler verdi? Kendisi Söz ve Temsil Yayınları Şefiydi. Hiç olmazsa piyesleri mi düzeltti? Gerçi tekzibinde. benim kadar "önemli" ve "iyi" radyocu olmadığını ve "elinden geldiği kadar"ını yaptığını söylüyor. Ama "elinden geldiği kadar"la hiç olmazsa T.R.T. devrinde radyo piyeslerini ahlak dışı kelime ve hikayelerden kurtaramaz mıydı? Daha geçen Pazartesi günü radyo piyeslerinde, köy öğretmenleriyle alay edildiği için yakınan bir ilkokul öğretmeninin mektubunu dinledik. Demek ki sonuç şu: Kendi sahasında dahi radyolara faydalı olamayandan radyo programcılığında birşeyler beklemek boşunadır.

Böyle karakter tabloları çizip geçen haftaki tekzibe veya ilerde gönderileceklere cevap yetiştirmeğe çalışarak. hiç de hoş olmayan bir polemik , havasına girmeğe niyetli değilim. Radyoları radyoculuk bakımından eleştirmeğe devam edeceğim. Aksini yaparsam. T.R.T.'ye haksızlık olur.

Filmcilik

Şehvet ticareti

Son günlerde gazetelerde, sinemayla ilgili haberlerin çoğu şöyledir : "A' da oynatılan "B" adlı film müstehcen görüldüğü için afişten kaldırılmış ve sorumluları hakkında savcılıkça ko--uşturma açılmıştır...", "C"deki "D" sinemasında seyirciler dağıldıktan sonra kasabanın eşrafından bazılarının bir araya toplanıp yerli filmlerin açık saçık sahnelerinden derlenmiş bir filmin gösterildiğinin ihbar edilmesi üzerine polis sinemaya baskın yaparak "filmle oturak âlemi" yapanlar hakkında takibata geçilmiş-ve durum adliyeye intikal etmiştir..." "Savcılıktan alınann bilgiye göre, "E" sinemalarında oynamakta olan 'F' ve 'K' isimli filmlerde müstehcen sahneler olunduğundan il sansür heyetince oynatılmaları yasaklanmıştır...".

Bu haberler, birkaç yıldır süregelen, son zamanlardaysa gittikçe azıtarak güze batacak bir şekil alan bir şehvet ticaretini açığa, vurmaktadır 27 Mayıs devrimini izleyen günlerde sansürün geçildiği sarsıntıdan yararlanan bazı sinemacılar, seyirciyi sömürmek için en kestirme yol olarak bunu seçmişler dir. İkinci sebep film sayısının baş döndürücü bir hızla artışıdır. Bu durumda rekabet kızışmış ve bu kızışan rekabette seyirciyi avlamak için yine en başta gelen çarelerden biri, şehvet sömürücülüğü olmuştur. Nihayet bam başka bir açıdan da olsa, aşk ve cinsiyeti gittikçe daha serbest ve cüretkâr, kılıkta ele alan dünya sinemasının genç yönetmenler üzerindeki etkisi de buna katılabilir. Şüphesiz bu sonuncular öbürleri gibi cinsiyeti bir sömürme aracı olarak almak istememişlerdir. Ancak bunların "sanat yapmak" niyetleri, şehvet sömürücülerine bir basamak olmaktadır. Bu genç yönetmenlerden çoğu, sırf cüretkâr cinsi yat sahnelerini filmlerine; koymak için zaman ye zemin gözetmeksizin zorlamalara başvurmakta, sansürde kesilmiş filmlerden alınma fotoğrafları der lemek şeklinde son zamanlarda dünya sinema yayınında moda olan kitapları ana kaynak olarak kullanmaktadırlar. Tabiatiyle gerek bu kitaplar, gerekse genç yönetmenlerin, bunlardan aktardıkları görüntüler, şehvet tüccarlarının elinde çok kaba, hattâ tiksinti verici kılıklara girmektedir.

Sansüre nanik

Şehvet sömürücülüğü yapan bu sahneler, kuş uçurtmamakla ün salan sansürümüzden nasıl geçmektedir? Burada herşeyden önce sansürün ölçüsüzlüğü, prensipsizliği rol oynamak tadır. Sansür devlet memurlarından meydana gelmektedir ve bunlar esen rüzgâra göre yön değiştirmekten başka marifeti olmayan kimselerdir. Bugün ak dediklerine yarın kara derler. Bir zamanlar, zorunlu hallerde bile "ulan" kelimesinin filmlerde telâffuzuna tahammül edemiyenlerin, dörtbeş yıldır baştan aşağıya en sunturlu argo kelimelerle dolu filmlere izin vermeleri; filmde söz gelimi "piç", "kahpe" kelimelerinin kullanılmasını yasaklıyanların sonra bu kelimelerin film adı olarak afişlerde kocaman harf lerle boygöstermesine göz yummaları artık olağan sayılmaktadır! Fakat doğ rusu istenirse, şehvet sömürücülüğünde sansürün pek kabahati yoktur, olamaz da... Çünkü sinemacılar sansürü bu bakımdan öylesine önemsememektedirler ki, ya bu sahneleri sansüre gönderdikleri, kopyaya koymamakla, sonradan filmi piyasaya çıkarırken eklemekte, ya da sansürün bu sahnelerin filmden çıkarılması kararını dinlememektedirler. Sansüre bu meydan okuyuş öylesine cüret kazanmıştır ki. eskiden sansüre gönderilmiyen veya san sürce çıkarılan sahnelerin sonradan eklendiği filmler, belki sansür heyetinden bir üyenin gözüne çarpar diye Ankara sinemalarına "arınmış" şeklîyle gönderilirken, şimdi buna bile önem verilmemektedir! Sansür, "nazarî" olarak o eski kuş uçurtmazlığında devam etmektedir, ama sonuç bakımından havaya pala sallayan bir insanın gülünçlüğündedir. Sansürün eski hışmı ancak, suya sabuna dokunan toplumsal meselelerde kendini göstermektedir! Fakat buna da pek lüzum kalmamaktadır, çünkü bu konuları ciddi ola rak işleyen pek az film, pek az sahne vardır.

Cezasız suç

Sinemacının sansürü "tamamak" cüreti nereden gelmektedir? Önce sansürün bugünkü Anayasa düzenin? aykırı oluşundan. Gerçi Anayasa Mahkemesi sansür tüzüğünün -daha doğrusu bu tüzüğe temel olan kanun mâd delerinin- Anayasaya aykırı olmadığına karar vermiştir ama, bu kararın Anayasa Mahkemesinin "talihli" kararlarından olduğu söylenemez. Sansür tüzüğü herşeyden önce sağduyuda ve vicdanlarda mahkûm olmuştur ve bunun böyle olduğunu yine en iyi, sansürcüler bilmektedir. İkincisi, sansür heyetinin karar vermek yetkisi vardır, fakat bu karara aykırı davranışlara uygulanacak ceza müeyyideleri yoktur. Sansür üyeleri bu konuda ilgili makam lara ancak uyarmada bulunabilirler

Beyaz perdede aşk

Dışardan gelen özenti

Şehvet sömürücülüğüne karşı ise ancak ve ancak savcılık harekete geçebilir. Nitekim geçmektedir de... Fakat şimdiye kadarki hukuk uygulaması yanlış işlediği için, savcılığın harekete geçip geçmemesi büyük bir önem taşımamaktadır. Bugünkü uygulamada, sinema yoluyla şehvet sömürücülüğüne karşı Türk Ceza Kanununun 526. maddesine başvurulmaktadır. Bu madde, yetkili makamların kanun ve nizamlara aykırı olmıyarak verdikleri emirlere uymayan kimselerin bir aya kadar hafif hapis veya 50 liraya kadar hafif para cezasına çarptırılmalarını öngörmektedir. Ancak, şimdiye kadar bu madde daima para cezası olarak uygulanmış ve bunun da âzamisi hiçbir vakit kullanılmıyarak, çok kere 5-10 lira ceza takdir edilmiştir! Yeni yetişen gençlerin, çocukların, cahil vatandaşın en ilkel duygularını kabaca sömürerek kazanç sağlama karşılığında ve yüzbinlerin döndüğü bir konuda 5-10 lira para cezası!... Bu, şehvet sömürücülerini yollarından döndürmek şöyle dursun, onları bu yolda teşvik etmenin en kestirme yoludur ve hukuk edebiyatından çok Ripley'nin "ister inan ister inanma" serisinde yer almağa lâyıktır.

Unutulan madde

Nitekim bu cezanın bir ibret değil bir teşvik niteliği taşıdığı uygulamada kendiliğinden ortaya çıkmıştır. Şehvet sömürücülüğünün en koyusunu yapmanın bedeli 5 -10 lira. hayli bilemedin en fazla 50 lira olunca, beyazperdemiz en bayağı çeşitten şehvet sahneleriyle dolup taşmağa başlamıştır, İstatistikler, bu yeni "seksüel prodüktör"lerin nekadar hareketli bir çalışma içinde olduklarını, aynı zamanda resmi makamların nasıl bir çaresizlik içinde bulunduklarını açıkça ortaya koymaktadır. 1962'nin ortasından 1963'ün ortasına kadar uzanan 11 aylık dönemde sansür heyetinin kararlarına aykırı davranmaktan ötürü 201 yerli film için kamu dâvası açılmıştır. Bunlardan yalnız 45'i İstanbulun hissesine düşmektedir. Bu dâvalardan 16'sı Af kanununun kapsamına girmiş, ikisi beraatle sonuçlanmış, öbürleri hâlâ sürüp gitmektedir. 1964'te kamu dâvalarının sayısı yukarıdaki rakkamı da aşmıştır.

İşin şaşılacak yönü, şehvet sömürücülüğünü önlemek için konuyla asıl ilgili kanun maddesinin niye harekete geçirilmediğidir. Çünkü konuyla ilgili kanun maddesi 526. madde değil, 426 maddedir. Bu madde "müstehcen veya hayasızca sinema şeritleri"ni sinemalarda ve buna benzer umumi yerlerde oynatanları, bu filmleri dağıtanları, satanları, yapanları, çoğaltanları, ithal veya ihraç edenleri, hattâ Türkiye içinde bir yerden bir yere nakleden veya ettirenleri, bunların ticaretini kolaylaştıranları bir aydan iki yıla kadar hapis ve 15 liradan 500 liraya kadar ağır para cezasına çarptırmaktadır. Görüldüğü gibi, madde son derece açıktır. Kaldı ki, yukarıda sözü geçen 526. maddenin bir yerinde "fiil ayrı bir suç teşkil etmediği takdirde" kaydı konularak, yetkili makamların kanun ve nizamlara uygun kararlarına aykırı hareketin -yâni sansür heyetinin kararlarına aykırı hareketin- dışında bir suçun olup olmadığının araştırılması gerektiği kanun uygulayıcılarının dikkatine sunulmaktadır. Gerçi yüzbinlerin oynadığı bir konuda 500 lira para cezasının da önemi yoktur ama, bunun yanısıra iki yıla kadar hapis cezasının Damoklesin kılıcı gibi asılı bulunması şehvet sömürücülerini suç işlemeden önce 426. maddede olduğundan çok düşündürecek niteliktedir. Görülüyor ki, şehvet sömürücülüğü ile etkili şekilde mücadele etmek için, başka tedbirlere başvurulmadan önce, elde mevcut yetkilerden yararlanmak imkânı vardır.

Madalyonun öbür yüzü

İlgili makamlar şehvet sömürücülüğüne karşı ciddi olarak harekete geçer, eldeki mevzuatı hakkiyle uygulamağa başlar, hattâ bu yetmediği takdirde yeni ve daha ağır ceza hükümleri isterlerse, .bunun tek sorumlusunun sorumsuz sinemacılar olduğu söz götürmiyecektir. O vakit bunların zararı yalnız kendilerine değil, fakat cinsiyet konusuna ciddiyet ve sanat duygusuyla eğilmek isteyen meslektaşlarına da dokunacaktır. Çünkü bu konuda bir kere müdahale yolu açıldı mı, bunun nerede başlayıp nerede biteceğini kimse kestiremez.

Şehvet sömürücülüğü yapan sinemacıların meslektaşlarına vermeleri muhtemel büyük bir zarar daha vardırki o da. resmi makamların elini sinemaya müdahaleye alıştırmaktır. Bugün şehvet sömürücülüğünü önlemek diye başlıyan şey yarın filmlerin başka yönlerine de uzanabilir. Ortada bir sansür heyeti olmasına rağmen filmler sistematik olarak bir de Türkiyenin her yerindeki mahalli idari ve adlî makamların süzgecinden geçmeğe başlar ve o vakit bugünkü sansüre rahmet okutacak durumlar ortaya çıkar. Bazı sinemacılarda bu kafa oldukça, sonucun buna varacağından da kimse şüphe etmesin. Bundan dolayı, bugünkü sorumsuz şehvet sömürücülüğüne son vermek için herkesten önce sorumlu sinemacıların harekete geçmeleri, bu gidişe "dur" demeleri gerekmektedir. Hem. kendi çıkarları da bunu gerektirmektedir.

TÜRKİYE
İŞ
BANKASI
PARANIZIN
İSTİKBALİNİZİN
EMNİYETİ

SOĞUK
ALGINLIĞI
VE FAZLA
YORGUNLUKTAN
İLERİ
GELEN

vücut
kırıklığı
ve
adale
ağrılarına
karşı

GRİPİN

● **GRİPİN**, baş, diş, adale ve sinir ağrılarını teskin eder ● **GRİPİN**, lumbago, siyatik ve romatizma ağrılarına karşı faydalıdır ● **GRİPİN**, grip ve nezle başlangıcında birçok fenalıklar önler ● **GRİPİN**, 4 saat ara ile günde 3 adet alınabilir

(Basın A: 1002) — 179